

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. T 425/ ^{P22 B} Accession No. G.T. 270

Author పరవస్తు బ్రహ్మయ్యసూరి

Title బాలవార్తా కరణము 1917

This book should be returned on or before the date
last marked below.

శ్రీః

శ్రీ హయగ్రీవాయ నమః.

బా ల వ్యా క రణ ము.

శ్రీపరనస్తు. చిన్నయసూరిప్రణీతము.

చెన్నపురి.

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్ వారిచే

బ్ర క టి త

191

All Right

PRINTED AT

V RAMASWAMY SASTRI & SONS

THE AUDI-ARASWATHI NILAY PRESS,

69, Malabar Hill Street, Madras — 1917

కులు చిలు కడు నడు నిడు శ్చముల అడల కచ్చ పరంబగునవుడు
ద్విరుక్తకారంబగు. ౧౨

కులు	ఉనురు	కుట్టునురు.
చిలు	చలుక	చిట్టెలుక
కడు	ఎదుగు	కట్టెదురు.
నడు	ఇల్లు	నట్టిల్లు.
నిడు	ఊగువు	నిట్టగువు.

ప్రధనుమీదిపరుషములకు గనపడనలు బహుళముగానగు ౧౩.

వాడు	కొట్ట	{ వాడు గొట్ట వాడుకొట్ట
అవుడు	చనియె	{ అవుడు చనియె అవుడు చనియె.
నీవు	టక్కరివి	{ నీవు టక్కరివి నీవు టక్కరివి.
మీరు	తొండ	{ మీరు తొండ మీరు
వాగు	పోగు	{ వాగు పోగు

అప్పు డిప్పు డెప్పు డెనుశ్చములు నిర్దేశ
శాసనులు యదా ఆదా యని నిర్దేశించు
నది. ఈ కార్యము కళిగగుప్రముషము
బడియెడి.

రాగు	కటా
నల్లగు	పోదుగు

తెనుగులమీది నాంధ్రమునకు పగుషముల

వాడు	కంగారు
------	------	--------

బాలవ్యాకరణము

వీడు	చక్రపాణి	వీడు చక్రపాణి.
ఆయది	టంకృతి	ఆయది టంకృతి.
అది	తథ్యము	అది తథ్యము.
ఇది	పథ్యము	ఇదిపథ్యము

ద్వంద్వంబునం బనంబువయి పరుషములకు గనఁపవలగు. ౧౫

కూరి	కాయ	కూరి గాయలు
కాలు	చేయి	కాలు చేతులు.
టక్కు	శుక్కు	టక్కు డెక్కులు
తల్లి	తండ్రి	తల్లిగండ్రిలా.
ఊరు	పల్లె	ఊరు పల్లెలు

ద్రుతప్రకృతికముమీది పరుషములకు సరిశములగు ౧౬.

పూచెను	కలువలు	పూచెనుగలువలు
శోచెను	చుక్కలు	శోచెను జుక్కలు
చేసెను	టక్కులు	చేసెను టక్కులు.
	తమములు	నెగఁదెను గమములు.
	పక్కము	మొగిడెను గక్కము

ని ముందున్న ద్రుతమునకు బిందుసంస్లేషములు

నిభాష నగు ౧౭.

౧ మీదిహల్లుతోఁగూడికొనుట

....	{	పూచెంగలువలు
		పూచెంగలువలు
		పూచెన్లువలు.
....	{	శోచెంజుక్కలు
		తోచెంజుక్కలు
		తోచెన్డుక్కలు.
....	{	చేసెంట్క్కులు
		చేసెంట్క్కులు
		చేసెన్డుక్కులు.

నెగడెనురముములు	{	నెగడెనురముములు
	{	నెగడెనురముములు
	{	నెగడెనురముములు.
మొగిడెనుబద్ధము	{	మొగిడెనుబద్ధము
	{	మొగిడెనుబద్ధము
	{	మొగిడెనుబద్ధము.

పక్షంబున స్వత్వంబగు, స్వత్వంబనగా ద్రుతంబునకుఁ బ్రకృతి భావము.

ద్రుతంబునకు సరిశక్తిరంబులు పరంబు లగునపుడు లోపసంశ్లేషంబులు విభాషనగు. ౧౮.

నచ్చెను	గోవులు	...	{	నచ్చెగోవులు
			{	నచ్చెగోవులు
			{	నచ్చెనుగోవులు.
మెఱసెను	ఖిము	..	{	మెఱసెఖిము
			{	మెఱసెఖిము
			{	మెఱసెనుఖిము

వర్గయుక్తిరీతములు పరములుగునపు డొకానొకచో ద్రుతమునకుఁ బూర్ణ బిందువును గానంబడియెడి. ౧౯. *

వచ్చెను	...	ధాత్రీపతి	..	వచ్చెంధాత్రీపతి.
పాడెను	..	గంధర్వము	..	పాడెంగంధర్వము.
కక్ష	...	దోయి	..	కందోయి.

అవసానంబునందు ద్రుతస్వంబునకేని ద్రుతంబునకేని లోపంబు బహు రంబుగావగు. ౨౦. *

వాడువచ్చెన్ - వాడువచ్చె - వాడువచ్చెను ఈలోపంబుపద్యంత ములయందు గణానుకారంబుగ న్యవస్థితంబయియుండు. గుర్వపదయి యగుపద్యంబు తులన స్వత్వంబు నందు, అశిశయముగ బుద్ధిమంతుఁ డగు బుద్ధసేన.

క్షియెల ద్రుతంబుమీఁద గారంబు గానంబడియెడి. ౨౧. *

అదీయునున్నాక-దివంబునంబోలె.

అట యింక చుడు శబ్దములందఱు నుడి తొలిప్రాసవంబుమీఁద ఖంఠ
బిందువును ప్రశంబునకు లోపంబును లేవు. ౨౨.

ముంగొంగు - క్రొంబసిడి - క్లంఠియి.

తాను నేను పదంబుల ద్రుతంబునకు సంక్షేపంబులేదు. ౨౩. *

తాను	చరివె	$\left\{ \begin{array}{l} \text{తాఁ జరివె} \\ \text{తాను జరివె} \end{array} \right.$
తాను	వినె	

దీర్ఘంబుమీఁదిది గాన దీనికి నెఱుమింప లేదు.

సమాసంబునయందు ద్రుతంబునకు లోపంబగు. ౨౪. *

ఎల్లయర్థములు - ఎల్లకలషములు; సర్వార్యయంబయిన యెల్ల
శబ్దంబు ద్రుతాంతంబయి యవ్యయంబు దీనికి సమాసంబున విశేష్యం
బునకు ముంగు ప్రయోగంబు లేదు.

సమాసంబుల నుపంతంబులగు స్త్రీసమంబులకుం బంధులకుం బగువసర
శబ్దంబు వరంబులు పరంబులగునపు నుపంతంబునంబగు. ౨౫. *

ఇచ్చటం బగువంబుల పరంబులగునపు ను ద్రుతంబునకు బిందు
సంక్షేపంబులచే మూలమూలంబులు సరిశంబులపరంబులగునపున
లోప సంక్షేప పూర్ణబిందువు లేదే మూలమూలంబులు విధాననామధ్యై
ములన దీనికి లోపము లేదు. ఇత్యుచూడావిధిచే స్పష్టము లేదు.

చిగురు	కయిదువు	$\left\{ \begin{array}{l} \text{చిగురుంగయిదువు} \\ \text{చిగురుకయిదువు} \\ \text{చిగురునయిదువు} \end{array} \right.$	
శకుకు	గజ్జలు		$\left\{ \begin{array}{l} \text{శకుకుగజ్జలు} \\ \text{తకుకునజ్జలు} \\ \text{తకుకుంగజ్జలు.} \end{array} \right.$
సింగపు	కొదమ		

సమాసంబునం బ్రాతాదుల తొలియచ్చుమీడివర్ణంబుల కెల్ల లోపంబు
బహుళంబుగానగు 3౬.

*

ప్రాత	ఇల్లు	{	ప్రాయిల్లు
					ప్రాతయిల్లు
లేత	దూడ	{	ప్రేదూడ
					లేతదూడ.
పూవు	చెన్ను	{	పూచెన్ను
					పూవుచెన్ను

లుప్తశేషంబునకుం బహుషములు పరిమి లగునపుడు నుగాగమంబగు 32.*

ప్రాత	కెంపు	ప్రాకెంపు
లేత	కొమ్మ	లేకొమ్మ.
పూవు	తొలు	పూదొలు.
మీడు	కడి	మీడికడి
కెంపు	తొమరి	కెందొమరి.
చెన్ను	తొన	చెందొన.

చెన్నుశబ్దము పుత్రిని శోణాథకంబు , బహుళగ్రహణముచే
మీడుప్రభృతులందు నిట లోపంబు నిస్సంబు స్వస్థితవిభాషచే
నీద్రుతంబునకు సంశ్లేషంబు లేదు

క్రాశబ్దమున కాన్యక్షరశేషంబునకుం గొన్నియెడల నుగాగమంబునుం
గొన్నియెడల మీడిహల్లునకు ద్విత్వంబు నగు 3౮.

*

క్రాత	చాయ	క్రాంజాయ.
క్రాత	చెమట	క్రాంజెమట.
క్రాత	సిరిడి	క్రాంబసిరిడి.
క్రాత	కారు	క్రాంకారు.
క్రాత	తావి	క్రాంతావి.

పరుషేతరంబులు పరిమి లగునపుడు నుగాగమప్రాప్తి లేమిం జేసి
వానికి ద్విత్వంబగు

క్రాత	గండి	క్రాంగండి.
-------	------	------	------	------------

క్రాత్త	నన	క్రాన్నన.
క్రాత్త	మావి	క్రామ్మావి.

కెంధూళి కెంజడ లని ప్రయోగంబులు గ సంబడియెడి. బహుళ గ్రహణముచేతఁ గ్రాత్తకుండ లిత్యాదుల లోపంబు లేదు. క్రీఁగడుపు - క్రీఁగాలు-క్రీఁదొడ-ఇత్యాదులం గ్రిందుశబ్దమునకు లుప్తశేషంబునకు దీర్ఘంబు బహుళ గ్రహణముచేతి నని యెఱుంగువది.

అన్యంబులకుసహితమిక్కార్ధంబులు కొండొకచోఁగానంబడియెడి 3౯.

ఒకానొకశబ్దంబున నొకానొకశబ్దము పరింబగునపుడు తొంటి యట్లు లోపనుగాగమంబులును గొండొకశబ్దమున కొకానొకశబ్దము పరింబగునపుడు లోపద్విత్యంబులును ప్రయోగంబులందుఁ జూపట్టెను నని తాత్పర్యము.

పది	తొమ్మిది	పందొమ్మిది.
తొమ్మిది	పది	తొంబది.
వంక	చెఱుగు	వంచెఱుగు.
సగము	కోరు	సంగోరు.
నిండు	వెఱు	నివ్వెఱు.
నిండు	వెఱుగు	నివ్వెఱుగు.
నెఱు	తఱి	నెత్తఱి.
నెఱు	నడుము	నెన్నడుము.
నెఱు	మది	నెన్నుది.
నెఱు	సడి	నెవ్వడి.

ఇత్యాదులు ప్రయోగంబులవలనం దెలియునది.

అమ్రేడితంబు పరింబగునపుడు కడాదులం చొలియచ్చుమీఁదివర్ణంబుల కెల్ల నసంతం బగుఁ ద్వీరుక్తకారంబగు. ౪౦. *

ఈ సూత్రంబునకు భృశార్థంబునందు ద్వీరుక్తంబు విషయంబని యెఱుంగువది.

కడ	కిడ	కట్టకడ.
ఎదురు	ఎదురు	ఎట్టయెదురు.

కడ-ఎదురు-కొన-చివర-తుద-తెన్ను - తెరువు - నడుము- పగలు-
పిడుగు బయలు-మొనలు ఇత్యాదులు కడాదులు.

అమ్రేడితంబు పరంబగునపుడు విభక్తిలోపంబు
బహుళంబుగా నగు. రం. *

అప్పటికి	అప్పటికి	{ అప్పటప్పటికి అప్పటి కప్పటికి.
అక్కడ	అక్కడ	{ అక్కడక్కడ అక్కడనక్కడ.
ఇంట	ఇంట	{ ఇంటింట ఇంట నింట.
ఊర	...	ఊర	...	{ ఊరూర ఊర నూర.

ఇంచుక నాడిత్యాదులందు బహుళగ్రహణముచేత సంతిమా
క్షరలోపంబు నగు.

ఇంచుక	...	ఇంచుక	..	{ ఇంచించుక ఇంచు కించుక.
నాడు	...	నాడు	...	{ నానాడు నాడు నాడు.

అందదుకు ప్రభృతులు యథాప్రయోగంబుగ
గ్రహ్యంబులు రం. *

అందదుకు-ఇట్టింకులు-ఇల్లింగులు-చెల్లచెదరు-చెల్లాచెదరు - తుత్తు
మురు-తుత్తునియలు-మిటుమిట్లు-ఇత్యాదు లెఱుంగునది.

చేత తోడ వలనల కిత్వంబు సమాసంబులందు నగు. రం. *

నీచేత	...	స్తోవు	...	నీచేతిస్తోవు.
నాతోడ	..	చెలిమి	..	నాతోడిచెలిమి.
నీవలన	...	భయము	..	నీవలనిభయము.

అంద్యాదుల కలిగాగమంబు సమాసంబునందు నగు. రం. *

నాయందుక్ ... కరుణ ... నాయందలికరుణ.

ఇందుకొ ... జనులు ... ఇందలిజనులు,
ఎందుకొ ... వారు ... ఎందలివారు.

ఎందు శబ్దమున కలిగాగముము కొందఱు లేదందు.

అది యవి శబ్దంబులయత్తునకు వృత్తిని లోపంబు
బహుళంబుగ నగు. ర౩.

*

నా ... అది ... { నాది
నాయది
నా ... అవి ... { నావి
నాయవి.

ఉదంతములగు తద్ధర్మవిశేషణంబులకు మీఁద లోపంబు లేదని
యు నిదంతంబులగు తద్ధర్మవిశేషణంబుల మీఁద నిత్యంబనియు బహుళ
గ్రహణముచే నెఱుంగునది.

వచ్చునది-వచ్చునవి ఎచ్చెడిది వచ్చెడివి.

పడ్వాదులు పరంబు లగునపుడు మున్ద్యకంబునకు లోపపూర్ణబిందువులు
విభాషనగును. ర౬.

*

భయము పడె { భయపడె
భయంపడె
భయముపడె
సూత్రము ... పట్టె { సూత్రపట్టె
సూత్రంపట్టె
సూత్రముపట్టె

ఈ కార్యము కర్తృవాచి మున్ద్యకమునకుఁ గలుగదు.

గజము పడియె-అశ్వము పడియె.

మధ్యమపురుషమువర్ణకంబునకు హలవనాసంబులు పరంబు లగునపుడు
లోపము విభాషనగు. ర౭.

*

చూడుము .. నన్ను ... { చూడునన్ను
చూడుమునన్ను.
ఇటు చూడుము ... { ఇటు చూడు
ఇటు చూడుము,

చూడుమనియె-వినుమనియె ఇచ్చట నచ్చు పరంబయినది కా-
బట్టి లోపములేదు.

వ్యతిరేకమధ్యమమువర్ణకంబున కెల్లయెడల లోపంబు విభాషనగు. ర౮.*

నమ్మకము ... ఇట ... $\left\{ \begin{array}{l} \text{నమ్మ కీట} \\ \text{నమ్మకుమిట.} \end{array} \right.$

ఆమ్రేడితంబు పరం బగునపుడు మధ్యమముడుజ్జులకు లోపంబు విభాష-
నగు. ర౯. *

ఉండుము ... ఉండుము ... $\left\{ \begin{array}{l} \text{ఉండుండుము} \\ \text{ఉండుముండుము} \end{array} \right.$

కొట్టుండు ... కొట్టుండు .. $\left\{ \begin{array}{l} \text{కొట్టు కొట్టుండు} \\ \text{కొట్టుండు కొట్టుండు.} \end{array} \right.$

విసర్గంబున కనుకరణంబున లోపంబగు ౫౦. *

వర్ధతాంశీః ... అనియె .. వర్ధతాం శ్రీ యనియె.

అనుకృతిని సమశ్చబ్దముతుదియత్తున కోత్వము విభాషనగు ౫౧ *

తుభ్యంనమః ... అనె ... $\left\{ \begin{array}{l} \text{తుభ్యంనమాయనె} \\ \text{తుభ్యంనమయనె} \end{array} \right.$

ఈకార్యము లాంతిచో సహితము గనంబడియెడి. గతానుగతికో-
లోకో యటంచున్.

అనుకరణంబునం దుదిహట్లునకు ద్విరవ్వచనంబగు. ౫౨. *

కింతత్ ... అనియె .. కంతత్తనియె.

కస్తవ్యమ్ ... అనియె .. కస్తవ్యునియె.

అనుకరణంబునం దహమాదులను కారంబునకు ద్విగుక్తవిభాషనగు ౫౩.

దాసోహమ్ ... అనె ... $\left\{ \begin{array}{l} \text{దాసోహమ్మనె} \\ \text{దాసోహమనె} \end{array} \right.$

తత్కర్తవ్యమ్ ... అనె ... $\left\{ \begin{array}{l} \text{తత్కర్తవ్యై} \\ \text{తత్కర్తవ్యః} \end{array} \right.$

ఉదంతనామంబున కనుకరణంబునందు వుగాగమంబగు. ౫౪

ఇయంధేనుః ... అనె .. ఇయంధేన

అనుకృతిని నిడుదకుం గుఱుచ యగునని యొకండు వలికె నది నిరాకరంబు. దుర్బలస్య బలం రాజా యన వినవే.

వాక్యావసానంబున సంధిలేమి దోషంబు గాదని యాద్యులందు. ౫౫.*

సత్యము సర్వశ్రేయము - అదిలేనిచో సర్వధర్మములు శ్యర్థములు. ఇట్లు సంధివిరిహంబు కావ్యంబులం బాదాంతమంద చూపట్టెడు. ఇది సంధిపరిచ్ఛేదము.

తత్సమపరిచ్ఛేదము.

డు - ము - వు - లు - ప్రథమ ౧ సువర్ణంబు ద్వితీయ. ౨. చేత తోడ-తృతీయ- 3 కొఱకు-కయి-చతుర్థి-౪. ఎలన-కంఠె-పట్టి పంచమి. ౫. కు-యొక్క-లోపల-షష్ఠి-౬ అందు న-సప్తమి-౭.

తృతీయాదులకు ను గాగమంబగు ౯

రామునిచేతను - రామునితోడను - రామునికొఱకును - రాముని ఎలనను - రామునికంఠెను - రామునకును - రామునియందును.

కయి పట్టి యొక్కలకు నుగాగమంబు లేదు ౯. *

రామునికయి ఘోషముఁబట్టి - రామునియొక్క

చేత తోడ లోపల వర్ణకంబుల ప్రథమాక్షరంబులు వైకల్పికంబుగా శేషించు. ౧౦.

ప్రత్యయంబు వర్ణకం బని ప్రాచీనులు న్యవహరింతురు.

రామునిచే - రామునితో - వనములలో.

డు ము వు న లేకనచనంబులు. ౧౧.

ఏకత్వసంఖ్యను బోధించుప్రత్యయం బేకనచనంబు. రాముఁడు యిడు-వనము - ధనము-ధేనువు-భానువు.

లువర్ణంబు బహునచనంబు. ౧౨.

బహుత్వసంఖ్యను బోధించుప్రత్యయంబు బహునచనంబు.

లు - సోమ-లు - వనములు - ధనములు - ధేనువులు - భానువులు

తక్కినవి యుభయంబులు. ౧౩.

*

మిగిలిన సత్యము లేకత్వ బహుత్వములకు బోధకములని యర్థము వనమును - వనములను - వనముచేతను - వనములచేతను-వన ముతోడను - వనములతోడను.

ఓయామంత్రణంబునగు. ౧౪.

*

ఓయనుశబ్దము సంబోధనంబునం దగుననియర్థము ఇది సంబోధ్య వాచకంబునకు ముందే ప్రయోగింపబడును ఓశబ్దంబుతోఁగియు సంబోధ్యవాచకంబు ప్రయోగింపవచ్చును ఓరాముడ - ఓరాములార- రాముడ - రాములార

ఓశబ్దంబునకుం బురుష సీచస్త్రీ పురుషామంత్రణంబులందు యి-సి - రి-

వర్ణంబులు విభాష సంతాగఃసంబులగు. ౧౫.

*

ఓయిరాముడ-ఓరాముడ-ఓసిదుష్టురాల-ఓదుష్టురాల - ఓరిదుష్టుడ-ఓదుష్టుడ.

ఓరి యోసి మైత్రీయందుం గలవు ౧౬.

*

ఓరిచిన్నికృష్ణ - ఓసిముద్దుసౌల. ఓయి మొదలయినవానికి స్వతంత్ర ప్రయోగముం గలదు. సంగతియెయోయి - ఓసిపోవే. ఓరోరి యింకెందుఁబోవచ్చు - వీనికి దీర్ఘంబుంగలదు ఓయి విప్రకులావతంస-ఓరీ దుష్టనిశాటులార - ఓసీ ననుఁ జెనకరాకు.

స్త్రీతిర్యగ్జడభిన్నంబులును వానివిశేషణంబులును హాత్తులనంబడు ౧౭.*

తిర్యక్కులనఁగాఁ బశుపత్యైదులు-జహము లనఁగానచేతనములు. స్త్రీబంబులు మిత్రాదులు మహద్వాచకంబులు విభాషం బుంలింగతుల్యంబులగు ౧౮.

*

మిత్రశరణ ప్రధాన పాత్రాదులుమిత్రాదులు జిత్తుబిందుపూర్వంబగు ౧౯

జకార మిత్తుగాఁ గలవానికి ముందు బిందువు వచ్చునని యర్థము. కార్యార్థము సత్యయాదులందు నిబద్ధమయి ప్రయోగించునపుడు మానంబడు నర్థ మిత్తునాఁబడు ; ఉదాహరణము మీఁద స్పష్టంబగు.

దుజ్వర్ణకంబునకుం బ్రకృతి మయినది డుమంతంబనంబడు. ౨౦. *

స్పష్టము.

పుంలింగంబయి మహద్వాచకం బయిననామంబు తుదియత్వంబున
కుత్వంబగు. ౨౦. *

నామంబనఁగాఁ బ్రాతిపదికముః డిద్ధ - రామ - భార్గవ - రాజ
పురుష - ఇట్టివి ప్రాతిపదికములు డిద్ధ-రామ-భార్గవ-రాజపురుషు.

పుంలింగమగు మహద్వాచకమునకు డుజ్జగు. ౨౧. *

ఇచ్చట డుజ్జనుదానియందు జకార మిత్తు గావున జీత్తు బిందు
పూర్వం బగు ననుసూత్రముచేత డువర్ణమునకు ముందు సున్న వచ్చును
బిన్నట జకారము లోపించును. ఉ. డిద్ధుడు - డిద్ధిండు - రాముడు -
రాముండు-భార్గవుడు-భార్గవుండు.

డుమంతంబునకు ద్వితీయాద్యేకవచనంబు పరంబగునపుడు నిగాగమంబు
సర్వత్ర విభాష నగు. ౨౩. *

రామునిని - రాముని - రామునిచేతను రాముచేతను-రామునికిని -
రామునకును. సర్వత్ర యనుట న.గాగమబాధనార్థము.

అనువంత మగు తెనుఁగుఁబుమంతమునకు నిగాగమము నిత్యముగా
నగును. ౨౪. *

మగనిని-మగనిచేతను - మగనికిని. అనువంతంబను పద్యదాసము
చేత తమ్మునిని-తమ్ముని-తమ్మునిచేతను-తమ్ముచేతను. అల్లునిని-అల్లుని-అల్లుని
చేతను-అల్లుచేతను బల్లిదునిని - బల్లిదుని-బల్లిదునిచేతను - బల్లిదుచేతను.
ఇత్యాదులందు నిగాగమంబు పాక్షికంబని యెఱుఁగునది.

డుమంతంబుమీఁది నువర్ణకంబు నుత్వంబున కిత్వంబగు ౨౫. *

నువర్ణంబుద్వితీయ యనుసూత్రముచేత రామును-అని ప్రాప్తింపఁ
గా నీసూత్రముచేత నువర్ణకోత్వమున కిత్వంబు సిద్ధించె. రాముని-భార్గ
వుని.

ఇకారంబుమీఁది కు-ను-వు-క్రియావిభక్తులయత్వంబున కిత్వంబగు. ౨౬.

హరిని హరికిని-శ్రీని-శ్రీకిని-వారిని-వారికిని.

ఈధాతు యుష్మదర్థంబులమీఁదివాని యత్వంబున కిత్వంబురాదు. ౨౭.

ఈరు-ఈవు-ఈను-ఈము; ఈకు-నీకు-మీకు.

కునర్ణకంబు పరింబగునపు డుకార ఋకారంబులకు నగాగమంబగు. ౨౮

రామునకును-విష్ణునకును-సవితృనకును-విధాతృనకును.

ఉకారఋకారంబుల కందుపర్ణకము పరింబగునపుడు నుగాగమంబగు. ౨౯

రామునందును-విష్ణునందును-విధాతృనందును.

ఆగమ ము-పు నర్ణంబుల కందుపర్ణకము పరింబగునపుడు నుగాగమంబు

విభాషనగు. 30. *

వనమునందును-వనమందును-ధేనువునందును-ధేనువందును.

బహుత్వంబున ద్విత్వీయాదివిభక్తులకు లడాగమంబగు. 3౧. *

రాములను-రాములచేతను-విధాతృలను-విధాతృలచేతను.

సంబోధనంబునం దేకార్థంబయిన పదంబుతుదియుకారంబున

కకారంబగు. 3౨. *

ఓరాముడ-ఓవృక్షము-ఓశంభువ-ఓకొడుక.

సంబోధనంబునందుఁ బదంబుతుదియకారేకారంబులకు దీర్ఘంబు

విభాషనగు. 33. *

ఓరాముడ-ఓరాముడ. ఓచెలియా-ఓచెలియ. ఓహరీ.ఓహరి.
ఓతండ్రి-ఓతండ్రి.

కృతోత్కంబగు సంస్కృతనామంబుసంబుద్ధిడుజ్ఞునకు లోపంబు

విభాషనగు. 3౪. *

ఓరామ - ఓకృష్ణ. పూర్వసూత్రముచేత దీర్ఘంబు. ఓరామా -
ఓకృష్ణా సంస్కృతనామంబనుటఁ జేసి ఓతమ్ముడ-ఓబల్లిదుడ ఇత్యాదు
లందు లోపంబులేదు.

ఉదంతసంస్కృతనామంబుమీఁది సంబుద్ధిడుజ్ఞునకు నూకారంబు

ప్లుతం బాదేశంబు విభాషనగు. 3౫. *

ఓవిష్ణూ 3. ఓశంభూ 3 - పక్షంబునందు విష్ణుడ - శంభుడ -

ఇత్యాది.

సంబోధనంబునందు బహువచనంబున కార గాగమంబగు 3౬. *

ఓరాములార - ఓకృష్ణలార. దీనికిం బాక్షికంబుగ దీర్ఘంబగు.
ఓరాములారా. ఓకృష్ణలారా.

మధ్యమపురుషయోగంబునం దారగాగమంబు విభాషనగు. 32. *

వినుఁడు బాలకులు - వినుఁడుబాలకులార , వచ్చితిరి కాంతలు -
వచ్చితిరికాంతలార. అన్నలార మిమ్మునడిగెద నొకమాట-ఇచ్చట మధ్యమ
పురుషయోగంబు లేమింజేసి యారగాగమంబు నిత్యంబు.

అదంతంబయి దీర్ఘపూర్వలోపధంబయిన మహత్త్రుమీఁది విభక్తి

లకారంబునకు రేఫంబగు 3౩.

*

బాలురు-బాలురను - బాలురచేతను ; నృపాలురు-నృపాలురను-
నృపాలురచేతను. దయాభుశబ్దంబున కిట్లు రేఫంబు గానంబడియెడి.
దయాభురు-దయాభురను-దయాభురచేతను.

అమహన్నపుంసకముల కదంతములకు మువర్ణకంబగు. 3౪. *

వృక్షము-ఋక్షము, దైవము-కశత్రము-అపత్యము, క్లీబంబులు
మిత్రాదు లనుసూత్రంబునఁ బాక్షికంబుగం బుంలింగత్వం బతిదేశించు
టంజేసి మిత్రాదిశబ్దంబులకు దైవహుప్యం బెఱుంగునది. ఉ. మిత్రుఁడు-
మిత్రము-శరణుఁడు-శరణము.

వానికి మువర్ణకేతరం బయినవిభక్తి పరంబగునపుడు

ముగాగమంబగు. ౪౦.

*

వృక్షములు - వృక్షమును - ఋక్షములు - ఋక్షమును.

మువర్ణకంబునక విధించు కార్యము ముగాగమంబునకునగు. ౪౧. *

మువర్ణకంబునకు విధించు లోపాదేశాదికార్యములు ముగాగమ
మునకు సహితము వచ్చునని యర్థము.

మువర్ణకంబునకు మాముడియేనిం బూర్ణబిందుపూర్వకమువర్ణంజేసి

విభాష నగు. ౪౨.

*

వృక్షమ్ము - వృక్షంబు; ఋక్షమ్ము - ఋక్షంబు. పూర్వసూత్రము
చేత ముగాగమమున కీకార్యంబగు. వృక్షమ్ములు - వృక్షంబులు - ఋక్ష
మ్ములు - ఋక్షంబులు.

లు - ల - న - లు పరంబులగునపు డాకానొకచో ముగాగమంబునకు

లోపంబును దత్తుర్యస్వరంబునకు దీర్ఘంబును విభాషనగు. ౪౩. *

వజ్రాలు - వజ్రాలును - వజ్రాన; పగడాలు - పగడాలను - పగ
డాన. ఒకానొకచోట ననుటచే నీకార్యంబునకుం బ్రయోగవైరశ్యంబు
సూచింపబడియె.

ఇగ్గొరాయుగంతంబుల ప్రథమైకవచనంబునకు లోపంబగు. ౪౪. *

ఇకారాంతములకు గ్గొరై శబ్దములకు మఱి యుగాగమాంతంబు
లకుం ప్రథమైకవచనలోపంబగు. హరి-గిరి శ్రీ - ధీ.

ఇత్తునకు బహువచనంబు పరంబగునపు డుత్వంబగు. ౪౫. *

హరులు - గిరులు- కవులు - రవులు- యామినులు - భామినులు.
తపరకరణంబుచే దీర్ఘంబున కుత్వంబులేదు. శ్రీలు - స్త్రీలు ఒకోరీలు.

వికృతియం దికారాంతముల యుపోత్తమైత్వంబునకు బహువచనము
పరింబగునపు డుత్వంబగు. ౪౬. *

ఇచ్చట విశ్రేణిశబ్దముచే సంస్కృతసమేశరంబు గ్రహింపవలయు.
కలికి - కలుకులు - ములికి - ములుకులు - చెలిమి - చెలుములు -
బలిమి - బలుములు. ఉపోత్తమైత్వంబున కనుటంజేసి జిగి-నిసి - ఇత్యా
దులం దుత్వంబులేదు జిగులు - నినులు.

౪౭ ల డోపథ నవాథాదుల యుపోత్తమైత్వంబున కుత్వంబుగలుగదు ౪౮.

పందిరి - పందిరులు, పిడికిలి - పిడికిళ్లు; రాపిడి - రాపిడులు;
తోమ్మిది - తోమ్మిదులు.

ఉకారారాంత గోశబ్దంబుల కంతట వువర్ణకంబగు. ౪౯. *

తరువు- ధేనువు-మధువు-గోవు. అంతట ననుట స్త్రీలింగప్రథమై
కవచనలోపబాధనార్థము.

వువర్ణకేతరవిధి స్త్రీ పరమగుచో నుకారాంతంబులకు బహుళంబుగా గో
శబ్దంబునకు సిత్యంబుగా వుగాగమంబగు ౫౦. *

తరువులు-తరులు-ధేనువులు , ధేనులు - గోవులు.

ఉకారాంతం బగు మహత్తునకు వువర్ణకము బహుళముగానగు. ౫౦. *

విష్ణువు-విష్ణుడు; శంభువు - శంభుడు, వసువు- వసుడు.

కద్రువ నాగమాత. ౫౧.

*

కద్రుస-కద్రుసలు-కద్రువను-కద్రుసలను.

ఋకారాంతంబున కత్వంబును స్త్రీసద్భావంబునగు. ౫౨ *

భ్రాత-జామాత-కర్త-భర్త-హర్త-గంత-హంత.

విధాత్తు ధాత్తు దాత్తు సవిశ్వు నేత్తు శబ్దంబులకు మహత్తుల కత్వస్త్రీస

ద్భాసంబులు విభాషనగు. ౫౩.

*

విధాత-విధాత్తుడు-ధాత-దాత్తుడు చాత- దాత్తుడు సవిత- సవిత్తుడు-నేత-నేత్తుడు.

నామంబుల తుదిదీర్ఘంబునకు ప్రాప్తంబగు. ౫౪

*

రమా - రమ - ననితా - సనిత - విద్యా - విద్య - లక్ష్మీ - లక్ష్మీ - సేనానీ - సేనాని. ఇల్లు కృతప్రాప్తములకు ప్రాప్తాంతములకుఁబోలె గార్యంబగు. లక్ష్మణులు-సేనానులు సిగులు.

ఏకాక్షరంబులకు ప్రాప్తంబులేదు ౫౫

*

స్వా-మా భా-శ్రీ-స్త్రీ-ప్రీ-ధీ-భీ భూవు

సృద్ధాదుల ఉచ్చైసకు లోపము విభాషనగు. ౫౬.

*

సృద్ధు సృద్ధుడు మూర్ఖ-మూర్ఖుడు నీచు - నీచుడు గృహస్థ- గృహస్థుడు - చార్వాకు - చార్వాకుడు.

స్త్రీలింగంబుల ప్రధమైకవచనంబునకు లోపంబునగు ౫౭.

*

రమ-ఓను-వనిత-ఘనత-విద్య-దేవత మీగనేత్ర.

చరిత్రాదుల మువర్ణకంబునకు లోపంబు బహుళంబుగానగు. ౫౮. *

చరిత్ర - చరిత్రము - చరిత - చరితము. అలక - అభిలాష - అ

క్షత - ఘోష - తరంగ - భ్రమ - విభృంభణ - వధ - వేగ - స్ఫురణ.

హంస ఇత్యాదులు చరిత్రాదులు బాహుళికములైన దర్శాదులకు

ములోపంబు నిత్యంబు దగ్ధ - వనన - ఇత్యాదులు.

స్వర్గివాచిదేవసురశబ్దంబు లేకత్వబహుత్వంబులం

బ్రయోగింపంబడు. ౫౯

*

దేవుడు - సకలసురులు. స్వర్గివాచియనుటచే భూదేవులు-భూసురుఁ డనుప్రయోగంబు లబాధితంబులయ్యె.

సురశబ్దంబు నిత్యంబుగా నసురశబ్దము వైకల్పికముగా స్త్రీతుల్యంబు లగు ; సంస్కృతసమాసంబునఁ గావు. ౬౦.

*

సురలు - అసుర - అసురుఁడు. నిఖిలసురులు - రావణాసురుఁడు. ఎల్లసురలు - ఎల్లయసురలు - ఎల్లయసురులు

దూతాదులకు స్త్రీత్వంబు బహుళంబుగ నగు. ౬౧.

*

దూత-దూతుఁడు-యోధ-యోధుఁడు-శుంర-శుంరుఁడు. బహుళ గ్రహణముచే నమహత్త్వంబునందు స్త్రీత్వంబు నిత్యంబు సింగంబు దూత యగుజంబుకంబు.

పుణ్యీవాచిభూశబ్దంబునకు భువియగు ౬౨.

*

భువి - భువులు - భువిని - భువులను.

నాశబ్దంబునకు నావ యగు. ౬౩.

*

నావ-నావలు. మహానావ. కొందఱు నావి యనియు నాదేశంబగునందు.

రైన్లాశబ్దంబుల కోత్వంబు విభాషనగు. ౬౪.

*

ఇన్లానూత్రముచేతం బ్రధన్మైకవచనమునకు లోపంబు. రో-రై-న్లో - న్లా.

ఐకారం బీతుల్యంబు. ౬౫.

*

రైని-రైకి-కైని-కైకి-పైని-పైకి.

కంధరాదులు క్లీబతుల్యంబులు బహుళంబుగానగు. ౬౬.

*

కంధరము-కంధర, విధాశబ్దమునకుఁ గ్లీబతుల్యత్వంబు నిత్యంబు-విధము. కంధరా నాసికా భిక్షా దంష్ట్రా గ్రీవాపాదు కోల్కా ప్రభృతులు కంధరాదులు.

ఇంక హలంత ప్రకరణము.

హలంతంబు ప్రథమైకవచనాంతతుల్యంబు చిందు నామంబగు. ౬౭. *

రుక్ - రాట్ - చుటే - వీరుత్ - క్క - నర్క, శ్వశబ్దంబు గప్ప నకా
రాంతంబు లెల్లం బ్రథమైకవచనతుల్యంబులె యగు నని యెఱుంగునది.

ఉగాగమంబును ద్వితీయంబును దుదిహల్లున కగు ౬౮. *

ఉగాగమాంతంబులు క్షిప్రాసూత్రముచే బ్రథమైకవచన లోపం
బగు. రుక్కు - రాట్టు - ముక్తు - వీరుత్తు. ఉగాగమంబు లేమింజేసి
యిచట నాంతంబులు క్షీలింగంబులకుం బ్రథమైకవచనలోపంబు లేదు.
కర్కము - నర్కము - చర్కము సుధన్వండు - సుత్రాముడు.

ద్విర్భంబుమీదిహల్లునకు ద్వితీయంబు బహుళంబుగా నగు. ౬౯. *

వాక్కు - వాకు, స్వరాట్టు - స్వరాటు.

మతుబాదికంబు ద్వితీయైకవచనాంతతుల్యంబు నామంబగు ౭౦. *

శ్రీఃసంతసే - గుణసంతసే - విద్యాంసమ్ - అనడావహమ్. శ్వా
నమ్ - ఉపానహమ్ - అపురసమ్ - ఇత్యాదులు

చానియంతినుమకారంబునకు లోపంబగు. ౭౧. *

శ్రీమంత - గుణసంత - విద్యాంస - అనడావహ - ఇత్యాది. వీని
కజంతములకుం బోలె డుహదులు యగాయోగ్యంబుగ నగు. అతఁడు
శ్రీమంతుఁడు - ఇతఁడు గుణసంతుఁడు - వానిసంశము శ్రీమంతము -
వీనిసంశము గుణసంతము - విద్యాంసుఁడు - విద్యాంసము అనడా
వహము - శ్వాసము - అపురస నత్యహణబక్షణంబుచే శ్రీత్వంబున
మతుబాదులు జ్యంతంబులె యిందు ప్రహింపంబగు శ్రీమతి - గుణసతి,
విదుషి - శుని. మహతి వాచ్యం బగుచువుడు శ్రీమంతురాలు - గుణసం
తురాలు - విద్యాంసురాలనియుఁ బ్రయోగింపఁదగు.

ముదాదులకు బ్రథమైకవచనలోపంబు లేదు ౭౨. *

ముగము - ఉపానహము - స్రజము.

ఋత్విగాదులు ద్వితీయైకవచనాంతతుల్యంబులు విభవనగు. ౭౩. *

ఋత్విజాఁడు - ఋత్విక్కు - నీవృతిము - నీవృత్తు. ఋత్విగాదికం
బాకృతిగణంబు.

ఒకానొకచో మహత్త్వంబునందు మతు స్తకారంబున కానాదేశంబు
విభాషనగు. ౭౪. *

హనుమానుడు-హనుమంతుడు. భగవానుడు - భగవంతుడు.
ఇత్యాది.

విశ్వకర్మాదులకు స్త్రీత్వంబగు. ౭౫.

*

స్త్రీలింగత్వాతిదేశంబుచేత సుత్యడ్మలు లేవని యెఱుంగునది.

విశ్వకర్మ - కృష్ణవర్మ - అశ్వత్థామ - యుస - యజ్వ - ఇత్యాదులు

మహద్వాచకమయి పుంలింగంబగు బ్రహ్మశబ్దమునకు స్త్రీత్వంబగు. ౭౬.*

బ్రహ్మ - ఈశబ్దము చతుర్ముఖ ఋత్విగ్వప్రులకు వాచకంబు. తత్వ
తపోవేదయోగవాచకంబగు నేని బ్రహ్మము నాబడు

ఆత్మేమనిజంతంబులకు నాంతము లగుమనుజసంజ్ఞలకు స్త్రీత్వంబు బహు
శంబుగా నగు ౭౭ *

ఆత్మ - ఆత్మము - ఆత్మడు మహిమ - మహిమము, అణిమ-అణి
మము, గరిమ - గరిమము, లఘిమ - లఘిమము, దేశశర్మ దేశశర్ముడు.

మహత్త్వంబున స్వాస్థ్యపరంబగు రాజశబ్దము గాజనాబడు. ౭౮. *

రాజ - ఖగరాజ. అమహత్త్వంబునందు రాజము - వృక్షరా
జము ఉపన్యసత్వంబునందు - హతరాజుడు పరిశురాముడు.

జగదింద్రజిత్తులతకారంబునకు లోపంబు విభాషనగు. ౭౯. *

జగము - జగత్తు, ఇంద్రుడు ఇంద్రుని. ఋత్విగాదియగుటంచేసి
యింద్రజితుండనియు వాఁడెಂಬడు.

సాంతంబుల తుదినకారంబునకు లోపంబు బహుశంబుగా నగు. ౮౦.*

ఉరము - ఉరస్సు - పక్షము - పక్షస్సు - అర్చి - అర్చిస్సు - ధనువు -
ధనుస్సు - ఆయువు - ఆయుస్సు - బహుశక్రహణంబునంచేసి పయః
ప్రభృతుల సకారంబునకు లోపంబులేదు. పయస్సు - నయస్సు - సరస్సు.
మహద్వాచకంబులగు సాంతంబుల కంతలోపంచేసి ద్విత్విగ్మకవచనాంత
తుల్యత్వంచే నగు. ౮౧. *

అంగిరుడు - అంగిరసుడు ఉగ్రశైవుడు - ఉగ్రశ్రవసుడు -

ప్రచేతుడు - ప్రచేతసుడు ఉర్ధ్వరేతుడు - ఉర్ధ్వరేతసుడు.

వేధ పురోధ పురోధనుఁడు. ౪౨.

*

వేధశ్శబ్దమునకు నిత్యంబుగాఁ బురోధశ్శబ్దమునకు వైకల్పికముగా సలోపస్త్రీవద్భావంబులు దీనిచే నివృత్తిపంబడియె.

మనఃప్రభృతుల సకారంబునకు ద్విత్వంబు విభాషనగు. ౪౩.

*

మనసు - మనస్సు - శిరసు-శిరిస్సు - సదసు - సదస్సు - సలోపంబయ్యెనేని - మనము - శిరము - సదము.

దుహృచ్ఛబ్దంబులకు దివిహృది యగు. ౪౪.

దివి - దివులు - హృది - హృదులు.

స్త్రీలింగంబులెల్ల స్వస్వనియతంబులగు స్త్రీప్రత్యయంబులంగూడియందుఁ బ్రవర్తిల్లు ౪౫.

*

నామము	స్త్రీప్రత్యయాంతము	తత్సమము.
కర్తృ	కర్త్రీ	కర్త్రీ.
జనయితృ	జనయిత్రీ	జనయిత్రీ.
భాగ్యశాలి	భాగ్యశాలినీ	భాగ్యశాలిని.
బుద్ధిశాలి	బుద్ధిశాలినీ	బుద్ధిశాలిని.
మతిమత్	మతిమతీ	మతిమతి.
గుణవత్	గుణవతీ	గుణవతి.
విద్వాన్	విదుషీ	విదుషి.
వనజముఖ	{ వనజముఖీ వనజముఖా {	వనజముఖ. వనజముఖ.
మీననేత్ర	మీననేత్రా	మీననేత్ర.

అంగాదులకుఁ దప్ప సంయోగోపధంబులకు జీప్రత్యయంబు లేమింజేసి

మీననేత్రీ-పద్మనేత్రీ-ఇత్యాదు లసాధువులు.

మహాతీతరంబులగు స్త్రీలింగంబుల విశేషణంబులకుఁ గ్లిబత్వంబు

విభాషనగు. ౪౬.

*

పర్కలతమనోహరి-పద్మలతమనోహరిణి. హృద్యంబగువిద్య-హృద్య యగువిద్య. మొదవులలోఁ గపిల వరిష్ఠంబు-కపిలవరిష్ఠ.

భవచ్చత్రాదుల కిందుఁ బ్రయోగంబులేదు. ౮2. *

భవదాదులగు హలంతసర్వనామంబులకును శత్రు శేషాంతాదులకును దెనుఁగుభాషయందు వ్యవహరింబులేదని యర్థము. సమాసంబులం దొలుతం గదిసి యిందుం బ్రయుక్తంబులగు. భవద్గుణంబులు-త్వదాశ్రయము-మత్పుణ్యము-లసద్రూపము-భవిష్యత్కాలము - ధూర్వహము- ఇత్యాదులెఱుంగునది.

ఇది తిత్సమపరిచ్ఛేదము.

- - -

ఆ చ్చి క ప రి చ్చే ద ము.

సంస్కృతసమేతరం బయిన యీ భాష యచ్చయనంబడు. ౧ స్పష్టము.

ఆచ్చికశబ్దంబు లెల్లం యెఱుచుగ స్త్రీసమంబులుం స్త్రీబసమంబులునయి యుండు. ౨. *

స్త్రీసమత్వాతిదేశంబుచే బ్రథమైకవచన లోపాదికంబును స్త్రీబసమత్వాతిదేశంబుచే మువ్వకంబు నగునని యెఱుంగునది. అన్న-మిన్న-అద్ద-గద్ద-జాణ-గాణ-ఓడి-గోడి ఇత్యాదులు స్త్రీసమంబులు బియ్యము-నెయ్యము అల్లము-మొల్లము-సున్నము సన్నము- ఇత్యాదులు స్త్రీబసమంబులు. తఱుచుగ ననటచే బులింగతుల్యంబులుం గొండాకకలవని తాత్పర్యము. కొమరుడు-చందురుడు-జమ్ముడు-కందుడు-ఇత్యాదులు.

బల్లిదాదులు సంస్కృత తుల్యంబులు. ౩. *

మహత్త్వంబున వీనికుత్పడుజాదులు సమహత్త్వంబున మువ్వకాదులును స్త్రీత్వంబునం దాలుశబ్దముతోడ సమాసంబునం గలుగునని యెఱుంగునది. బల్లిదుఁడు-బల్లిడిము-బల్లిదురాలు. బల్లిద-అక్కజ-కావల. బెట్టిద-బెడిద-మిసిమింత-మొక్కల ఇత్యాదులు బల్లిదాదులు. మహత్తులగు మగాదులకుం గయిరాదులకును డబ్బగు నుత్పంబు గాదు. ౪.

మగఁడు మనుమఁడు-కయిరఁడు-కత్తళఁడు. మగ-మనుమ-రాయ-చావ-ప్రే-తే - ఈ - కాస్త్రయోగంబులు - ఇత్యాదులు మగాదులు. కయిర-కత్తిళ-జన్న-నీల-ఇత్యాదులు కయిరాదులు.

పగతాదుల బహువచన లకారంబునకు రేఫంబగు. ౫. *

పగతురు-అల్లురు-నెయ్యిరు-బలియరు మార్తురు.

కొన్ని డునుంతంబుల బహువచన లకారంబునకు రేఫంబును దానికి ముందు పూర్ణ బిందు పూర్వక డకారంబు నగు. ౬. *

గంఢంఘ్ర-మింఢంఘ్ర-ఇత్యాదులు.

కాస్త్రత్యయంబుమీఁది బహువచన లకారంబునకు లఘులఘు రేఫంబులును లఘు రేఫంబునకు ముందు పూర్ణ బిందుపూర్వక డకారంబునగు. ౭. *

విలుకాంఘ్ర - విలుకాఱు - వేటకాంఘ్ర - వేటకాఱు - వేడుక కాంఘ్ర - వేడుకకాఱు.

తేప్రభృతుల బహువచనమునకు ముందు డజ్జగు. ౮. *
తేఁడులు-తేండ్లు.

కూతుశబ్దము ప్రధమైకవచనంబునకు రువర్ణంబగు. ౯. *

కూతురు-కూతులు. కూతురులు-కూతుళ్లు కూతురి నిత్యాది రూపంబులు గ్రామ్యంబులని యెఱుంగునది.

చెయువు బహువచన లకారంబున కలఘు రేఫంబు విభాషనగు ౧౦ -
చెయువుఱు-చెయువుఱు-చెయువుఱను-చెయువులను.

ఆల్వాదుల బహువచన లకారంబునకు రేఫంబును ముందఁటి లువర్ణంబునకు బిందుపూర్వక డకారంబు నగు. ౧౧. *

ఆంఘ్ర-ఆంఘ్రను. ఆఱు-చెలియఱు - చెల్లెలు-కోపెలు-మఱదఱు. ఇవి యాల్వాదులు.

బహువచనము పరంబగునపుడు డ-ల-ట-రి-ల యుత్వంబునకు లోపంబు బహుళంబుగానగు. ౧౨. *

గుండ్లు-గుండులు. గిండ్లు - గిండులు. కాళ్లు-కాలులు. మొనళ్లు మొనలులు. గొండ్లు - గొండులు తుండ్లు - తుండులు. గోడ్లు-గోరులు. నీవిడ్లు-నీవిరులు. బహుళగ్రహణముచే విల్లులు - పల్లులు-పులు లిత్యాదు లందు లోపంబు లేదు. తత్సమింబులం గోటి సప్తలి శబ్దంబుల కీకార్యంబు చూపట్టెడు. కోట్లు-కోటులు-పిప్పళ్లు పిప్పలులు.

బహువచనము పరంబగునపు డనంయు క్తంబులయి యుదంతంబులయిన
డ-ల-ర-ల కలఘులకారంబు బహుళంబుగానగు ౧౩. *

త్రాళులు - త్రాడులు గుమ్మళులు - గుమ్మడులు. మొగిళులు - మొగి
లులు పిడికిళులు పిడికిలులు. ఊళులు - ఊరులు పందిళులు - పందిరులు.

బహువచన స్త్రీప్తంబులయి యద్విరు క్తంబులయిన డకార లకారంబుల
కలఘులకారంబు నిత్యంబుగ నగు. ౧౪. *

త్రాళు - గుమ్మళు - మొగిళు - మొనళ్లు - విళ్లు - సిళ్లు.

సమానపదంబునందు సంయోగంబు పరంబగునపు డెల్లచో ఖంశబిందు
నకుం బూర్ణంబగు. ౧౫ *

అనఁటులు - అనంట్లు పనఁటులు - పనంట్లు. గోఁటులు - గోంట్లు.
తేఁటులు - తేంట్లు ఏఁటులు - ఏంట్లు. కాఁటులు - కాంట్లు. ఏంట్లు - కాండ్లి
త్యాదులందు డాకు ఛాదేశంబు కొందఱు చక్కాణించిరి, తెనుఁగున
బిందుపూర్వకస్థిరంబు లేమింజేసి యది గ్రాహ్యంబుగాదు.

బొపవిభ క్తికంబుల లిచ్చర్ణ నలలుచర్ణంబులను బహువచనంబు పరంబగు
నపుడు పూర్ణబిందు పూర్వక గుచ్చర్ణంబు బహుళంబుగానగు. ౧౬. *

కొడవలి కొడవండులు కొడవంబు - కొడవంట్లు - పక్షంబునందల
ఘులకారంబు - కొడవళ్లు కొడవట్లు - కొడవలులు. గోఁకలిప్రభృతుల
క్లిష్టు గూపంబు లెఱుంగునది ఇల్లు ఇండులు ఇండ్లు ఇల్లులు ఇట్లు - కల్లు
పల్లు ముల్లు విల్లు శబ్దంబులకు గూపంబులు తెలియునది మద్యనిమ్నార్థ
కంబులయిన కల్లు పల్లు శబ్దంబులును స్వాస్థ్యప్రభృతిశబ్దంబులు ససౌపవిభ
క్తికంబు లగుటంజేసి వాని కీకార్యంబులేదు.

ఒకానొకచో నామంబు సంస్లిష్టబహువచనాంతతుల్యంబయి బహువచ
నంబు నెనయు. ౧౭. *

కొడనండ్లులు - కొడవండ్లులను - కొడవళ్లులు - కొడవళ్లులను.

ఇట్లుప్రయోగదృష్టంబులు గ్రహించునది.

కలన్వాదుల నువర్ణంబు కుజ్జగు, బహువచనముపరంబగునపుడునిత్యము
గానగు. ౧౮. *

కలఁకు-కలను-కలఁకులు. కలను- కెలను- కొఱను-కొలను- గవను-
నెఱను-మ్రాను-వరను-వలను-ఇవి కలనాన్విదులు.

అట్లు రేచుగోను శబ్దంబుల నువర్ణంబు గుఱుగ, ౧౯. *

రేఁగు-రేను-రేఁగులు. గోఁగు-గోను గోఁగులు.

బహుచచనంబు పరంబగునపుడు చేను పేను మీనుశబ్దంబుల నువర్ణంబు
లోపించు. ౨౦. *

చేను-చేలు పేను-పేలు మీను-మీలు.

బహుచచనంబు పరంబగునపుడు రేయి ప్రభృతుల తుదియక్షరంబు
లోపించు. ౨౧. *

రేయి-రేలు, తాయి-తాలు, వేయి-వేలు. వ్రాయి-వ్రాలు ఇత్యా
దులు. ఈలోపంబు సమాసంబులందుం జూపట్టెడు. రేరాజు - మగతాప
తకము-వేవెలుఁగు

బహుచచనంబు పరంబగునపు డాపుప్రభృతులతుదియక్షరంబునకు లో
పంబు విభాషంగు ౨౨. *

ఆపు ఆలు-ఆవులు జాము-జాలు-జాములు, నుట్టము - చుట్టలు -
చుట్టములు. మీసము-మీసలు-మీసములు.

ఇయకు మాటుగా నామాంతంబున కెత్తంబుబహుళంబుగానగు. ౨౩. *

కన్నియ-కన్నె జన్నియ-జన్నె. చన్నియ-చన్నె కొంచయము కొంచె
ము. కొండియము-కొండెము బహుళగ్రహణముచే సందియము కా
జీయ మొనలగు శబ్దంబులం దెత్వములేదు ఇయశబ్దంబునం దికారలో
పంబు కొంఁకలువక్కాణించిరి. అయ్యది ప్రయోగంబులందు మృగ్యంబు.
ముత్తియశబ్దంబునందు మాత్రమిత్యలోపంబు గానంబడియెడి ముత్తియ
ము ముత్తెము-ముత్త్యము.

సర్వనామ ప్రకరణము.

అన్ని ప్రభృతులు సర్వనామంబులు. ౨౪. *

అన్ని-ఇన్ని ఎన్ని-కొన్ని-చెక్కు-పలు-ఆ ఈ ఏ-నీ-నా - మన-తా-
సంఖ్యావాచకంబులు అన్ని ప్రభృతులు. వీనికిం బ్రథమాంతరూపంబు
లుదాహరించెద. వీనిలోడుమంతంబుల కెల్లన్యాగమంబు పూర్వోక్తంబు

స్మరించునది. బహువచన లకారంబునకు రాదేశంబును బూర్వాగమంబును బ్రథిమాబహువచనంబుకుంబోలె నెఱుంగునది. విశేషాకారంబులు గలిగెనేనిఁ గొండాకచోఁ ద్వితీయవఱకును గొండాకచోఁ దృతీయ యం దొక్కరూపంబు వఱకును రూపభేదంబులు వక్కానించెదఁ శేషంబూహించునది. అన్ని మొదలగుశబ్దంబు లాఱును ద్వీప్రభృతి సంఖ్యావాచకంబులును మహదర్థంబులు బహువచనాంతంబులగు-అనుహదర్థంబు లేకవచనాంతంబులగు. ఇందు నీ మొదలగు నాలుగుశబ్దంబులు సర్వార్థంబులం దుల్యరూపంబులయియుండు.

మ. అనునది మహదర్థమనుటకు అ-అనునది యమహదర్థమనుటకు ప్రమొదలయినవి ప్రథమాదివిభక్తులకును సంకేతములుగా నిందు గ్రహించునది.

మ	అ
సర్వ తావదర్థకము	
ప్ర. { అందఱు అందొఱు. }అన్ని.
ఇయ దర్థకము.	
ప్ర. ఇందఱుఇన్నీ.
కియద్యావదర్థకము.	
ప్ర. ఎందఱు.ఎన్నీ.
కతిపయార్థకము.	
ప్ర. కొందఱు.కొన్నీ.
బహ్వర్థకము.	
ప్ర. { పెక్కండ్రు పెక్కురు. }	పెక్కు. దీనికి బహువచనముం గలదు. పెక్కులు.

ఈశబ్దంబు లౌపవిభక్తికంబు లగుటంజేసి - అన్నిటి - అన్నింటి - ఇన్నిటి - ఇన్నింటి - ఎన్నిటి - ఎ

న్నింటి - కొన్నిటి - కొన్నింటి - పెక్కిటి - పెక్కింటి యనురూపంబులు ద్వితీయాద్యేకవచనంబులు వరంబు లగునపు డనుహత్త్వంబు నం దగునని తెలియునది.

బహ్వర్థకము

ప్ర. { పలుగురు
పలుగుండ్రు }

అనుహత్త్వంబున దీనికి వ్యస్త ప్రయోగంబులేదు.

మ.

తదర్థకము.

ప్ర. వాడు.... { వారు
వాగులు
వాండ్రు.

ద్వి. వానిని.... { వారిని
వారలను
వాండ్రను.

మహతి వాచ్యంబగునే నేకత్వంబున యస్మిన్మధ్యకర్తృత్వంబు-ఎవ్వరి
త-ఎవ్వర్త-ఎవ్వత-ఎవరిత-ఎవర్త-ఎవత-ఎవ్వరిత-ఎవ్వర్త-ఎవ్వత-ఎవ
రిత-ఎవర్త ఎవతి-ఎవ్వరిత-ఎవ్వర్త-ఎవ్వత-ఎవరిత-ఎవర్త-ఎవత-ఎ
క-ఎవ్వతుక-ఎవర్తుక-ఎవతుక-ఎవర్తుక గూగుపది రెండుహంబులు యయు.

తగాదులు మూడు మహాద్యాచకంబు లీ త్వంబునం బూడ
విలక్షించునపుడు-అతడు-ఇతడు, ఇతడు-ఈతడు సతడు-ఏతడు,
అనుహంబులుయయు మహతి చ-చకంబులు ఆమె-ఆపె-ఆనె, ఈమె-
ఈపె-ఈక, ఏమె-ఏపె ఏక అనుహంబులు యయు.

యుష్మన్తకము.		ద్వి సన్నును.... తమ్మును.
ప్ర { పు శువు }	{ మీగు మీరలు. శురు శులు	శ్రీ తనచేతను... తమచేతను
		ఇంక సంఖ్యావాచకంబులు
		సక్కాశించె.
		మ.

ద్వి. నిన్నును.... మిన్నును	ఏ కానికర్తృము.
త్రి. నాచేతను.... మీచేతను.	

అన్తకము.		
ప్ర { నేను వను. }	{ మీము నేము ఏము	ఒకడు { ఒకరి ఒకం.
		ఒకడు { ఒకరి ఒకం.
		ఒకడు { ఒకరు ఒకం.
ద్వి. సన్నును మిన్నును		ఒకడు { ఒకరు ఒకం.
త్రి. నాచేతను మీచేతను.		ఒకడు { ఒకరు ఒకం.
ఉభయార్థము.		
నిత్యబహుచనాంతము		ఒకడు { ఒకరు ఒకం.

ప్ర. మనము	
ద్వి. మనలను.	
త్రి. మనచేతను-మనలచేతను.	ఒకడు { ఒకరు ఒకం.
ఆత్మార్థము.	

ప్ర. తాగు....	{ తాము తాగు తమరు.	ఒకడు { ఒకరు ఒకం.
		ఒకడు { ఒకరు ఒకం.
		ఒకడు { ఒకరు ఒకం.

ఒక్కరుడు	ఒక్కరులు ఒక్కళ్లు ఒక్కళ్లు.
ఒక్కొక్కరుడు	ఒక్కొక్కరులు ఒక్కొక్కళ్లు ఒక్కొక్కళ్లు.
ఒకరువుడు	ఒకరువులు
ఒకొరువుడు	ఒకొరువులు
ఒక్కరువుడు	ఒక్కరువులు
ఒక్కొరువుడు	ఒక్కొరువులు
ఒరుడు	ఒరులు.
ఒరువుడు	ఒరువులు.
ఒండు.	ఒండులు. ఒండ్లు.
ఒడ్డు.	ఒడ్డులు ఒడ్డు.

ద్వితీయాది విభక్తిరూపంబు
లూహించునువది.

అ.

ప్రథమైకవచనాంతములు.

ఒకటి - ఒకొటి - ఒక్కటి -
ఒక్కొటి - ఎక్కటి - ఒకడు -
ఒకొడు - ఒక్కడు - ఒక్కొడు -
ఒండు. ఈ శబ్దంబునకు సంఖ్యావాచకంబునకు బహువచనంబు లేదు.

దీనికి మహాలి వాచ్యంబగునపు
జీతవ్యంబున వత్సమాణరూపంబు
లెఱుంగునది.

మహత్వర్ధకము.

ఒకరిత - ఒకర్త - ఒకర్తు -
ఒకర్తుక-ఒకత - ఒకతుక - ఒకొరిత -
ఒకొర్త-ఒకొర్తు-ఒకొర్తుక ఒకొత -
ఒకొతుక - ఒక్కరిత - ఒక్కర్త
ఒక్కర్తు ఒక్కర్తుక - ఒక్కత-ఒక్క
తుక-ఒక్కొరిత - ఒక్కొర్త-ఒక్కొ
ర్తు-ఒక్కొర్తుక - ఒక్కొత - ఒక్కొ
తుక ఒకరితి-ఒకర్తి-ఒకతి - ఒకొరితి-
ఒకొర్తి-ఒకొతి-ఒక్కరితి-ఒక్కర్తి -
ఒక్కొతి-ఒక్కొరితి-ఒక్కొర్తి- ఒక్కొతి-
ఒకరితె - ఒకర్తె ఒకతె-ఒకొరితె -
ఒకొర్తె-ఒకొతె-ఒక్కరితె-ఒక్కర్తె-
ఒక్కతె - ఒక్కొరితె - ఒక్కొర్తె -
ఒక్కొతె - ఒక్కర్తె-ఒక్కొర్తి-ఒక్కొర్తుక.

ఇంక ద్వీప్రభృతి సంఖ్యావా
చకంబులు ప్రథమాంతరూపంబులు
వక్కాణించెద.

మ.

అ.

ప్ర.

ఇద్దఱు } రెండు.
ఇరుగురు }
మూగురు }
ముగ్గురు } మూడు.
ముగురు. }
నలుగురు. నాలుగు.
అయిదుగురు అయిదు.
ఏగురు ఏను.
ఆఱుగురు. ఆఱు.

ఏడుగురు. ఏడు.
 ఎనమండ్రు. ఎనిమిది.
 తొమ్మండ్రు. తొమ్మిది.
 పదుగురు } పది.
 పదుగుండ్రు }
 పదుండ్రు.
 పదునొకరు. పదునొకటి

పదునయిదుగురు { పదునైదు.
 పదునేగురు { పదునేను.
 పదునాఱుగురు పదునాఱు.
 పదునేడుగురు. పదునేడు.
 పదునెనమండ్రు పదునెనిమిది.
 పందొమ్మండ్రు పందొమ్మిది
 ఇరుసండ్రు ఇరుసది
 ఇరువదియొకరు { ఇరువదియొకటి.

ఇచ్చట నేకశబ్దార్థకనూపంబు
 లెల్ల నర్థానుసూపంబుగం గూర్చు
 కొనునది.
 పదునొకొరు పదునొకొటి.

ఇత్యాదులు.

పన్నిదైదు } పందైదు.
 పన్నిరుగురు. }
 పదుమూగురు }
 పదుముగ్గురు } పదుమూడు.
 పదుముగరు. }
 పదునలుగురు పదునాలుగు.

ఇత్యాదు లూహ్యంబులు.

ముప్పండ్రు ముప్పది
 నలువండ్రు నలువది.
 ఏబండ్రు ఏబది.
 అఱువండ్రు అఱువది.
 డెబ్బండ్రు డెబ్బది.
 ఎనుబండ్రు ఎనుబది.
 తొంబండ్రు తొంబది.
 నూఱుగురు నూఱు
 వేగురు. వేయి.
 పదివేగురు పదివేలు.

రెండు మొదలగునవి యాపవిత్ర క్తశబ్దంబు లగుటంజేసి ద్వివ్రత
 యూది విభక్తులు పరంబు లగునపుడు టింటు లగునని యెఱుంగునది.
 రెండిటిని - రెండింటిని - రెంటిని, మూడిటిని - మూడింటిని - మూఁ
 టిని. ఇత్యాదులు. ఏకశబ్దమునకు - ఒంటి - ఒకానొకడు - ఒకానొకటి -
 ఒకానొకత - ఒరిమ - ఒండొకరు - ఓరిట్ట - అనునూపంబులును - ద్విశ
 బ్దార్థంబునకు ఇనుమడి - ఈరాఱు - అనునూపంబులు నర్థవిశేషంబులం
 బూసఁపైడు.

సంఖ్యకుం బూరణార్థంబునం నవగాగమంబగు. ౨౫

రెండవవాడు - రెండవది - మూడవవాడు - మూడవది.

సర్వనామ క్రియాపదగుణబహువిచనంబు మహత్త్వసకుంబోలే

మహతి కగు, ౨౬.

వారిప్రలు రుక్మణీసత్యభామలు - వీరుమువ్వురు శ్రీభూసీలు
అసదాన్యంబయి యసంయుక్తంబయిన గకారంబునకు సకారంబు
విభాషుగను, ౨౭.

పలుగురు - పలువురు - ఇరుగురు - ఇరువురు - వేగురు - వేవురు -
తొగి - తొవ - పగలు - పవలు.

జౌషవిభ క్రిక ప్రకరణము.

ఇ - టి - తి వర్ణంబులు పక్ష్యసూత్రంబు జౌషవిభక్తంబులు ౨౮.

విభక్తనిమిత్తకంబులయి యాదేశాగమాత్మకంబులయిన ఇ-టి-
తి అను స్థంబు జౌషవిభక్తంబు లనబడు.

ఇవిద్వితీయా ద్వైకవచనంబులు ఎరంబులగునపుడు నామంబులకుం

గొన్నింటికం గ్రాయికంబుగ నగు, ౨౯.

కాలు - కాలిని - కాలిచే నాగలి - నాగలిని - నాగలిచే.
నేయి - నేనిని - నేతిచే, ద్వితీయైకవచనంబు ఎరంబగునపు జౌషవిభక్త
కంబులు గానని కొంతయు ఎక్కడించెరి - అమృది లక్ష్యబడు ఎవిరు
గ్ధంబగుటంజేసి యనాచరంబులు.

ఊరు మొదలగునాసి కర్వం బగు, ౩౦

ఊరు - ఊరిని - కాలు - కాలిని - మ్రాను - మ్రానిని - నోరు -
నోరిని - నోటు - నోటిని.

టివర్ణంబు గొన్నింటి యంతాక్షంబున కాదేశంబును గొన్నింటికంతా
గమంబును గొన్నింటికం బ్రత్యాయంబున రెండును గ్రాయికంబుగ
నగు, ౩౧.

ఆదేశము:—త్రాడు - త్రాటిని, కాడు - కాటిని, నోరు - నోటిని,
ఏలు - ఏటిని అగమము — అన్ని - అన్నిటిని, ఎనిమిది - ఎనిమిదిటిని,
వేయి - వేయిటిని, ఉభయము — ఏమి - ఏటిని - ఏమిటిని, పగలు -
పగటిని - పగలిటిని, మొగలు - మొగటిని - మొలిటిని, రెండు రెండుని -
రెండిటిని; మూడు - మూడుటిని - మూడిటిని, నూలు - నూలుటిని -
నూటిటిని.

ప్రాప్తమువూది టివర్ణకంబుముందు పూర్ణబిందువు

బహుళముగానగు. ౩౨.

*

అన్నింటిని - ఎనిమిదింటిని - పగంటిని - పగలింటిని - రెండింటిని - మూడింటిని.

పదావ్యంబగు ప్రాప్తంబువూది టివర్ణంబునకు ముందు

పూర్ణబిందు గు. 33

*

కన్ను - కంటిని, మిన్ను - మింటిని, ఇల్లు - ఇంటిని, పల్లు పంటిని.

బ్రట్ట మొదలగు శ్చముల కంతాగమంబు తిస్త్రిలగును రేఫంబున

కొక్కటికి లోపంబు నగు. ౩౪.

*

అట్టు - అట్టిని - లట్టు - లట్టిని - గొట్టు - మిట్టు - వట్టు
ఇవి యట్టు మొదలయినవి

విభక్తిపంబగు నపుడు గోయి ప్రభృతులగు తుగియతరంబు తివ్వంగగు. 3౫.

గోయి - గోతులు - గోలని - గోతులను గోయి చేయి దాయి-

నూయి - నేయి - వాయి - గోయి - ఇత్యాదులు.

టి - టివ్వంబులు ఎరంబులగునపు డుత్వంబున కిత్వం బగు 3౬. *

రెండిటికి - నూండిటికి - నాలుగిటికి - పగలిటికి - మొదలిటికి -

పిక్కిటికి. కొండాకచో నుత్వంబున కిత్వంబు చూపబ్బదు. నెత్తుటికి.

టివర్ణంబు ఎరంబగునపుడు క్రిందు మీఁగు ముందు పువర్ణంబులు

కత్వంబగు ౩౭

†

క్రిందు - క్రింటిని - మీఁదు - మీఁదటిని, ముందు - ముంద
టిని, మాపు - చూపటిని, అప్పుడు - అప్పటిని.

బేపవిభక్తముల తృతీయా సప్తముల కత్వం గాదేశంబు

బహుళంబుగా నగు ౩౮.

*

గోరు గీతెను. ఊరి ఉచ్చాఢ గొట్టు నతికెను ఇంటులేడు.

నలుతఁ గలిసె కలుతఁ బూతఁ పడంబునందు గోరిచేత నూరియం

దిత్యాదులు

ఇది యాచ్చి క ప రి చే న ము.

— — —

కా ర క ప రి చే ద ము.

ప్రాతిపదిక సంబోధ నోక్తార్థంబులంబ్రథమయగు. ౧. *

ప్రాతిపదికార్థమునందు:—రాముడు- రావణుడు. నియతోపస్థితి కము ప్రాతిపదికార్థము. సంబోధనమునందు:—ఓరాముడు-ఓరావణుడు- ఉక్తార్థమందు:—రాముడు రావణునిసంహరించెను ఉక్తమనగాఁ జెప్పఁ బడినది ఈవాక్యమందు నాఖ్యాతము కర్తనుజెప్పినదిగావునఁ దద్వాచక మగు రామశబ్దమునకుఁ బ్రథమయయ్యె, రామునిచే రావణుడు సంహరింపఁబడియె - ఈవాక్యమందాఖ్యాతము కర్తమును జెప్పినదిగావునఁ దద్వాచకంబగు రావణశబ్దంబునకుం బ్రథమ యయ్యె ననియెఱుంగునది.

కర్తంబున ద్వితీయ యగు. ౨. *

భాత్వర్థఫలాశ్రయంబు కర్తము నాఁబడు. దేవదత్తుడువంటకమును వండెను - ఇట వండె ననుమాటకు వంటచేసెననియర్థము - వంట ఫలము - చేయుట వ్యాపారము - వంట యనగాఁబాకము - పామున కాశ్రయము కావుటంజేసి వంటకము కర్తంబయ్యె నని యెఱుంగునది.

చేతవర్ణకంబు కర్త కగు. 3. *

భాత్వర్థవ్యాపారాశ్రయంబు కర్తనాఁబడు దేవదత్తునిచేత వంటకము వండఁబడియె వండఁబడియె ననగావంటచేయఁబడియె నని యర్థము - చేయుటకాశ్రయమగుటంజేసి దేవదత్తుండు కర్తయయ్యె.

చేతవర్ణకంబు హేతు కరణంబులకు గ్రహ్యదియొగడం బగుసంచమి కిని ఒహుశంబుగా నగు. ౪. *

ఫలసాధనయొగ్గం బగు పదార్థంబు హేతువు. క్రియాసిద్ధిం బ్రకృష్టోపకారకంబు కరణంబు. హేతువునకు —ధనముచేతసౌఖ్యంబు గలుగు; విద్యచేత యశంబుగలుగు. పక్షంబునవలనవర్ణకం బగు. కరణంబునకు:—ఖిన్దంబుచేతఖండించె; కోలచేతఁగూల నేసి. పక్షంబునం దోడ వర్ణకంబగు. గ్రహ్యదియొగంబునందు — జరాసంధుడు రాజులచేతఁ గప్పంబుగొనియె. మైత్రుండు చైత్రునిచేత ఋణంబుగొనియె. ఈయర్థం

బును నీచేత నెఱింగితి-ఈ గృతాంతంబు వానిచేతవింటి. పక్షంబున నలన
వర్ణకంబగు. ఇత్యాదికంబు లెఱుంగునది.

కరణ సహార్థ తుల్యార్థ యోగంబులం దృతీయకుం దోడవర్ణకం బగు. ౫.

కరణంబునందు — కోలకోడఁగూల నేసె-సహార్థంబునందు. —
రాజు సేనలతోడవచ్చె - సేనాసహితుండయి వచ్చెననియర్థము. తుల్యార్థ
యోగంబునందు. — మైత్రునితోడమైత్రుండుతుల్యుండు - తృతీయ
కనుటంజేసి మైత్రునకు మైత్రుండు తుల్యుండని తుల్యార్థయోగంబున
వషియు నగు.

సవ్యర్థముఖ్యకర్తంబునకుఁ దోడకు వర్ణకంబులుప్రాయికంబుగా నగు. ౬.

మైత్రుండు మైత్రునితోఁగినిట్లనియె-మైత్రుండుమైత్రున కిట్లనియె.
ప్రాయికం బనుటచే నాకానాక చోడ్చితియమునగు

ఉపయోగంబునం దాఖ్యాతకుం దోడవర్ణకం బగు ౭. *

నియమపూర్వకవిద్యాస్వీకారం బుపయోగంబనంబడు. రామకృ
ష్ణులు సాందీపునితోడ వేదంబులం జదివిరి-సాందీపునివలన నని యర్థము.

సంప్రదానంబునకుం జతుర్థి యగు. ౮. *

త్యాగోద్దేశ్యంబు సంప్రదానంబు నాఁబడు జనకుండురాముని
కొఱకుఁ గన్యనిచ్చెను. కొన్ని యెడల నుద్దేశ్యమాత్రంబునకగు పురు
షార్థంబు కొఱకు యత్నింపవలయు చతుర్థిమాఱుగా వషియె తఱుచు
గాఁ బ్రయోగంబులం గానంబడియెడి. జనకుండు రామునకుం గన్య
నిచ్చెను - పురుషార్థంబునకు యత్నింపవలయు

అపాయ భయ జగుప్స పరాజయ ప్రమాదగ్రహణ భవసత్రాణ విరా

మాంతర్థి వారణంబు లెద్దాననగు దానికి వలన వర్ణకం బగు. ౯. *

అపాయము-విశ్లేషము. భయము - వెఱపు. జగుప్స-పన. పరా
జయము-డయ్యుట. ప్రమాదము - పరాకు. గ్రహణము-కొనుట. ఎఱుం
గుట - వినుట - ఇత్యాది భవనము - పుట్టుట. త్రాణము - కాచుట.
విరామము - విరమించుట అంతర్థి-మఱుగుట. వారణ - వారించుట.
అపాయంబునకు- మైత్రుండు రాజ్యంబువలన భ్రష్టుం డయ్యె. భయం
బునకు - చోరునివలనభయపడియె. జగుప్సకు-పాపంబువలన నేవగించె.
పరాజయమునకు - అధ్యయనమువలన డస్సి ప్రమాదంబునకు-పాడి
వలనంబరాకువడియె. గ్రహణంబునకు - మైత్రునివలన భనంబుగొనియె.

భవనంబునకు - చునువుననుం బ్రజలుపుట్టిరి త్రాణంబునకు - చోరుని
వలనంగాచె. విరామంబునకు - శోగంబులవలనవిరమించె. అంతర్ధికి -
కృష్ణుండు తల్లివలన దాదాగె వారిణంబునకు - శోకంబువలనవారిం చె ఈ
పంచమికి పక్షియుంగొండాకయెలనగు - చోరునకు వెలుచె. పాపంబున
కేనగించె. అధ్యయనంబునకు పస్సె - పాడికిం బ గాకుపడియె-చునువునకు
నిత్యంబునకు పుట్టె ఇత్యాదు లూహించునది

ఉండిపదం బూకానొకచో వలన నర్థకంబున కనుప్రయుక్తంబగు. ౧౦. *

హిమగిరినలననుండి గంగవోవెను - నాకంబునలననుండి నార
దుండువచ్చె.

ఉండిశ్చము పరంబగునపుడు లునకు ద్వివీధియైన ప్తములు ప్రాగునం
బుగ నగు ౧౧. *

సమునుండివచ్చె - వనిసుందుండివచ్చె - ఊరినుండివచ్చె - ఊర
నుండివచ్చె, సమునుంచి ధనమునుంచి యని యుంచిశబ్దానుప్రయో
గంబుతో గొంపలు న్యవహరించెనుగాని యది నాథుకవిప్రయోగా
సూక్తింబుగావని యెఱుంగు. ది.

కంటెనర్థకం బన్యాధాదియోగజం బగు పంచమి కగు. ౧౨. *

రామునికిం కుచున్యండు ధానుష్కంబు లేడు లోభంబు కంటె
నితరంబుచోపంబు నీడు ఇచట పక్షియు నగు రాముని కిన్యంబు ధా
నుష్కంబు లేడు అన్యము-ఇతరము - పూర్వము - పునః-ఉత్తరము
ఇత్యాదు లన్యాదులు.

కంటెనర్థకంబు నిర్ధారణపంచమి కగు. ౧౩. *

ఎచ్చట నిర్ధారణమాణంబు చాత్యాదులచే భేదంబె కలిగియుండు
నచటం బంచమియగు. ఆపంచమికింగంటె నర్థకంబగు నని యర్థము -
జానపదులకంటె నాగింబు వివేకుని మానహానికంటె మరణము
మేలు.

పట్టిసర్థకంబు హేతువులగుగుణక్రమల కగు. ౧౪. *

జ్ఞానములొట్టి ముక్తుడగు నీవునచ్చటంబట్టి ధన్యుడ నయితి-
ఇచట నలననర్థకంబునగు జ్ఞానములనముక్తుడగు.

కేవలమికి యొక్కయు నగు. ౧౫. *

ఇవట శేషంబనగా సంబంధంబు రామునియొక్క గుణములు - నాయొక్క మిత్రుఁడు వానియొక్క తమ్ముఁడు. కున్దకంబును గొన్నియెడల సంబంధంబునందగు. నాకుం దమ్ముఁడు మీకు నెచ్చెలి

నిధారణవృత్తికి లోపలనర్థకంబగు ౧౬

*

జాతి గుణ క్రిమీ సంజ్ఞలచేత సముదాయంబునుండి యే దేశంబునకుం బృథక్కరణంబు నిర్ధారణంబనంబడు - ఎద్దానినొలన నిధారణంబగు నచ్చటివృత్తి లోపలనర్థకం బగునని యర్థము. మనుష్యులలోపల క్షత్రయుండు శూరుండు-గోవులలోపల గిరిల బాహుకుని-అభ్యగూలలో పలంబౌలువ ఁడు శీఘ్రగామి - ఛాత్రులలోపల మిత్రుండు నమస్థండు. ఇట సప్తమియుంగలదు - మనుష్యులయందు క్షత్రయుండు శూరుండు. ఇత్యాదు లెఱుంగునది.

అధికరణంబునకు సప్తమి యగు. ౧౭.

*

అధికరణంబు నా నాధారంబు - క'వశ్లేషికంబు నైషధయికం బభివ్యాపకం బని యాధారంబు ప్రవిధంబు ఘటనందు జలమున్నది - మోక్షమం దిచ్చగలదు - అన్నింటయం దీశ్వరం . గలండు

ఉకారాంత జలంబునకు సుందర్యం బగు ౧౮.

*

ఘటంబున జలంబున్నది దేవదత్తునకు మోక్షమున నిచ్చగలదు. విశేష్యంబునకుంబోలె విశేషణంబునకు లింగవిభక్త్యవసంబులగు ౧౯.

సంవత్సరయుండు కృష్ణుండు నాకుదర్శు - దేవీసూక్తహరిసి నుతింతు నెపుడు-శుభవిధాయుల రామకృష్ణుల భజంతు ధానిసంధ్యను రుక్మిణి బ్రస్తుతింతు.

స్త్రీసమంబులగు విశేషణంబులయు ముసర్గ కాంక్షివిశేషణంబులయు

బహువచనంబున కేవలచనంబు బహువచనంబుగా నగు. ౨౦.

*

మాటలు పెక్కేల - మాటలు పెక్కు లేల. కులిశధారి ల్కుంఠితం బయ్యె-కులిశధారిల్కుంఠితంబు లయ్యె ఇష్టమగు ఎడ్దార్థములు-ఇష్టము లగు సచార్థములు.

ఒకానొక వో నొకవిభక్తికి మఱియొక విభక్తియు నగు. ౨౧

*

మైత్రుండు శృహమును వెడలెను-శృహముచుండి యనియృమ్ము.

వాఁడు వాహనమును దిగెను . వాహనమునుండియని యర్థము . వారు సుఖమున్నారు. సుఖముతోనని యర్థము-ఇత్యాదు లెఱుంగునది.

జడంబు తృతీయాసప్తములకు ద్వితీయ బహుళంబుగానగు. ౨౨. *

రాముఁడు వాలినొక్కకోలఁగూలనేసె . కోలతోననియర్థము. లంకంగలకలంబుపుట్టె-లంకయందని యర్థము. బాహుళకంబుచే నిక్కార్థం బుసంతంబునకు బహుత్వమందె యగు, అర్జునుండు శత్రుసేనలను బాణంబులను రూపుమాపె బాణములచే ననియర్థము మీనంబు జలంబులనుండు - జలంబులందని యర్థము

ఉదంతజడంబుతృతీయకు నవర్ణకంబగు. ౨౩. *

రాముఁ డొక్కబాణంబున వాలింగూలనేసె - బాణముచే నని యర్థము.

జడంబుద్వితీయకుం బ్రథమ బహుళంబుగా నగు. ౨౪. *

వాఁడు పూవులుదెచ్చె - వాఁడుపూవులనుదెచ్చె. ఆకె సొమ్ములు దాల్చె - ఆకెసొమ్ములనుదాల్చె. వాఁడిల్లువెడలె - వాఁడింటినివెడలె. బాహుళకముచే దృతీయాసప్తములకు విధించినద్వితీయకుం బ్రథమ గాదు.

కాలాధ్వములకుం బ్రాయికంబుగాఁ బ్రథమ యగు. ౨౫. *

వాఁడు నిన్నుచచ్చె-వీఁడునేడువోయె . మాపునిలుపుము - తేపు పొమ్ము వారు క్రొశమునడిచిరి వీరామడివోయిరి.

సర్వనామ సంఖ్యాభిధాన తద్విశేష్యంబులయం దెయ్యది ముందు

ప్రయోగింపంబడు దానిద్వితీయాదులకుం బ్రథమ బహుళంబుగా నగు. ౨౬. *

అన్నిగుట్టములకు-అన్నింటికి గుట్టములకు గుట్టములన్నింటికి-గుట్టముల కన్నింటికి-నాహిణులుమువ్వరు. రెండు గుట్టములకు - రెండింటికి గుట్టములకు-గుట్టములు రెండింటికి-గుట్టములకు రెండింటికి నాహిణులు నలుగురు. లక్షగుట్టములకు లక్షకు గుట్టములకు-గుట్టములు లక్షకు-గుట్టములకులక్షకు-రెపుత్తులు-ఇత్యాదు లెఱుంగునది.

ఒకానొకచో విశేషణంబుల వ్యక్తికిం బ్రథమ విభాష నగు. ౨౭ *

సుగుణాభిరాముడు రామునకు జోహారు వొనర్చెద-నుగుణాభి
రామునకు రామునకు జోహారు వొనర్చెద.

భవత్యర్థవ్యవహితంబు లగు విశేషణంబులకుం బ్రథమ యగు. ౨౮. *

అగు మొదలగునవి భవత్యర్థములు విద్యాశాలియగు పురుషుని
సకలజనులు సన్మానింతురు. భూతదియూళ్ళు రగుమహాత్ములకు శ్రేయంబు
గలుగును. అతిమానుష మత్యద్భుత నుతిదుష్కర మయిన కేశవార్జున
కృతి.

భవత్యర్థకగలు సన్నిహితవిశేషణంబునకును దానిముందు

విశేషణంబుల కయిపదంబును బహుళంబుగా

ననుప్రయుక్తంబగు. ౨౯.

*

అతులుఁ డయి యస్రమేయుఁడౌ హరిని గొలుతు.

అయిపదానుప్రయోగంబు లేనిచోఁ దుది విశేషణంబున కేని

విశేషణంబు లన్నింటి కేని మీఁదసముచ్చయార్థంబు విభాషం

బ్రయోగింపం బడు ౩౦.

*

ఆద్యుఁ డస్రమేయుఁడు నగుహరిని గొలుతు. ఆద్యుఁడు సమేయ
గుణుఁడు నౌహరిని గొలుతు ఆద్యుఁ డస్రమేయుఁడు హరిని గొలుతు.

ధాతుజ విశేషణ వ్యవధానంబు విశేషణంబున లన్నింటి కయి

పదం బనుప్రయుక్తంబగు. ౩౧.

*

ఆద్యుఁడయి యస్రమేయుఁడై యఖిలసేవ్యుఁడై యెసంగెడు దేవుని
నభినుతింతు ఇచట మఱియుం బ్రయోగవైచిత్ర్యంబు గలదదిప్రయో
గంబుల నేటుంగునది.

భావార్థకాదియోగంబునం గ ర్తకుం బ్రథమ యగు. ౩౨. *

*

రాముఁడు వచ్చుట - రాముఁడు రాఁగా లక్ష్మణుఁడు గాంచె-రా
ముఁడు విల్లండినం ద్రి లోకంబు లాకులంబులగు-రాముఁడు పట్టిన ప్రతిన
వారింపం దరంబుగాదు.

ప్రథమాంతంబు లగు యుష్మదస్త్వద్విశేషణంబుల కేశత్వంబుఁ

ప్ర-ను లును బహుత్వంబున రు-ము - లు నంతాగమంబులు

ప్రాయశంబుగ నగు. ౩౩.

*

ఈయాగమంబులు పరింబు లగునపు డుత్వంబున కత్వం బగు. ౩౪. *

నీవు ధన్యుడవు-నేను ధన్యుడను-మీరు ధన్యులగు - మేము ధన్యులము. ఇకారంబుమీఁది కు-ను-వు - క్రియావిభక్తులయుత్వంబున కిత్వంబగు ననుసూత్రముచేత వునుల కిత్వంబగు. నీవు సుకృతివి-నేను సుకృతిని-ఆర్తిహరుడ వానినుఁ గొల్తు నంబుజాక్ష. గర్వగరిష్ఠుండగు నన్ను-మీరలు పెద్దలు - ఇత్యాదులు ప్రాయశః, హణముచే రక్షితంబులయ్యె.

ఆదిశబ్దంబునకు వు సు లు పరంబు లగునపుడు ను సంబో

ధిసంబునందును దాని యను నాదేశం బగు. ౩౧

నీవు చిన్నిదానవు-నేను చిన్నిదానిను - ఓ చిన్నిదాని

అన్యయుష్టదస్య త్యా ర్యంబులం దుత్తరోత్తరంబు బలీయంబు. ౩౬

వాగును మీరును ధన్యులగు. మీరును మేమును ధన్యులము.

ఏకనాకిన్యంబునం దొకానొకండు తక్కు సర్వపదంబులు క్రమ

నిరపేక్షంబుగం బ్రయోగింపజను. ౩౭.

పూర్వమిది పరమిది యనునియమ మపేక్షింపని వాక్యమం దెల్ల పదంబులు సలచినట్లు ప్రయోగింపందగును-ఏని ప్రభృతిశబ్దములు కూన్ని నియమసాపేక్షంబు లన్నియుండు - గాలిచల్లగావీచెను- వీచెను జల్లగా గాలి చల్లగాగాలివీచెను-వీచెను గాలి చల్లగా-గాలివీచెను జల్లగా-చల్లగా వీచెను గాలి.

ఇది కారకపరిచ్ఛేదము.

సమాసపరిచ్ఛేదము.

సమర్థంబు లగుపదంబు లేకపదం బగుట సమాసంబు. ౧

పుష్పగుచ్ఛితంబులగు సర్థంబుల కేకార్థభాసంబు సామర్థ్యంబు. పుష్పకృత్సాధ్యంబులగు పదంబుల కేకార్థంబునందు వృత్తి సామర్థ్యము.

సంస్కృతి కాచ్ఛికి మిశ్రభేదంబుచే సమాసంబు త్రివిధంబు ౨

సాంస్కృతికం బని యూచ్ఛికం బని మిశ్రంబని సమాసంబు త్రివిధంబు-అందు సాంస్కృతికంబు సిద్ధం బని నాధ్యంబని ద్వివిధంబు-కేసల సంస్కృతశబ్దంబులసమాసంబుసిద్ధంబునాఁబడు-రాజాజ్ఞ-తటాకోదకము-

లక్ష్మీవల్లభుడు. సంస్కృతసమంబుల సమాసంబు సాధిబునకు
బడు-రాజనాజ్ఞ-తాకంబు నునకము లక్ష్మీవల్లభుడు శక్తివ త్తె.
సమాసం బొచ్చికిం బనంబు-తేనియూవతి చెలువునను-సిరిచెలువుచెర.
ఉభయంబులు గూడివది మిశ్రంబంబడు-రాజమునల-చెలువు నునక
ము-సిరివల్లభుడు.

తత్పురుషాదులకు లక్షణంబు ప్రాయికంబుగ సంస్కృతో

త్తంబ యగు 3

తత్పురుష బహువ్రీహి ద్వింశ్యంబులని సమాసంబు తెల్లం ద్రివి
ధంబులయియుండు-అని ప్రాయికంబుగా ను త్తరాన్యోభయపద్ధాప్రభా
సంబు బయియుండు-అందుఁ నత్పురుషంబు వ్యధికరణం బని సమానాధి
కరణంబని ద్వివిధంబు-ద్వితీయాదులకు నూఁదిపదంబుతోడ సమాసంబు
వ్యధికరణంబునాఁబడు . నెలతాల్పు - నెలతక్కునవాఁడు . దేవరమేలు .
దొంగభయము . రామునిబాణము . మాట నేర్పి. విశేషణంబునకు
విశేష్యంబులోఁ గ సమాసంబు సమానాధికరణంబు నాఁబడు . ఇదియె
కర్తృధారయంబు నాఁబడు . సరిసపుచునము-తెల్లగుట్టము . మంచిరాజు,
ఇది సంఖ్యాపూర్వంబు ద్విగువునాఁడు-ముజ్జగము . ముల్లోకములు.
బహువ్రహి - ముక్కంటి - చలివెలుగు స్వంశ్యము - శల్లింఁత్రులు -
అన్నదమ్ములు ప్రాయికంబుగా నుటచే సంస్కృతలక్షణంబుఁ దొడరిని
సమాసంబుంగల నని సూచింపబడియె - దానం జేసి చిగురుగేలు -
జంటినొవి యిత్యాదులయిన యుపమానపూర్వపదకర్తృధారయం
బులు గ్రాహ్యంబులు ముఖపద్యము - చుగ్గణకములములు - ఇట్టి యుప
మానోత్తరపదంబులు గలవుగాని విపరీతంబులు సిద్ధంబులు లేవని యెఱుం
గునది సిద్ధంబు సర్వంబు గ్రాహ్యంబు - గాజపురుషుడు - నీలోశ్వు
లము - వీతాంబుడు-గానులక్షణము. కేరలసంస్కృతశబ్దము వికృతి
శబ్దముతోడ సమసింపదు - దానంజేసి యనేకమాలు ల్బునం జిత్యా
దులు దుష్టములని తెలియునది

ఆ ఈ ఏ యను సర్వనామంబులు త్రికంబు నాఁబడు ౪

కర్తృధారయంబు త్రిక స్త్రీనమ ముగంశ ధాతుజవిశేషణ పూర్వపదం

బయి యుండు. ౫.

బాలవ్యాకరణము

ందము - ఈదినము - ఏబృందము - వాఁడిమాట - పోడి
బెడికపుటడిదము - మడిసెడుదములు. ఈనియముచే - బల్లి
డు-నుల్లుడు - కావలుడు రావలుడు - ఇత్యాదుల సమాసంబు
లేదు.

స్త్రీసమఘటితంబ యొకానొకండు బహువ్రహి చూపట్టెడు. ౬. *

మృక్కంటి - వేగంటి - చలివెలుగు - వేవెలుగు - మోటబరి -
ఇత్యాదులు వ్యవహారసిద్ధంబులు గ్రాహ్యంబులు.

ఆచ్ఛిశబ్దంబుతోడ స్త్రీసమంబు ప్రాయికంబుగా ద్వంద్వం బగు. ౭. *

అన్నదమ్ములు - తల్లిదండ్రులు - ఊరునల్లెలు - ఆలునగలు. మగఁ
డును బిడ్డలును - పల్లమును గల్లెమును - ఇత్యాదులు సమసింపవని గూ
నియమంబున నెఱుంగునది

సర్వశబ్దంబులు సంబంధంబునందుం దచ్ఛబ్దంబుతోడ సమసించు ౮. *

నావాఁడు - నాయది - ఇంటివాఁడు - ఇంటిది - రామునివాఁడు -
రామునిది

ధాతుజ విశేషణంబులకు విభక్తి వివక్షించునపుడు తచ్ఛబ్దం

బనుప్రయుక్తం బగు. ౯. *

వచ్చినవాఁడు - వచ్చినది - రానివాఁడు - రానియది.

ఎల్లయెడల ధాతుజవిశేషణంబుల కట్టి యనుపదంబు

విభాష ననుప్రయుక్తం బగు. ౧౦ *

వచ్చినట్టిరాముఁడు - వచ్చినరాముఁడు - నచ్చునట్టివాఁడు - నచ్చు
వాఁడు.

యుష్మకస్మదాత్మార్థకంబుల కుత్తరపదంబు పరంబగు

నపుడు దుగాగమంబు విభాష నగు. ౧౧. *

నీదుకరుణ - నీకరుణ - నాదునేరిమి - నానేరిమి. తనదుకూపు -
తనకూపు

గుణవచనంబులగు నల్లాదులకుం గర్తృఛారయంబునందు

నిగాగమంబు బహుళంబుగా నగు. ౧౨. *

నల్లనిగుఱ్ఱము - నల్లగుఱ్ఱము. నల్ల - తెల్ల - పచ్చ - ఎఱ్ఱ - చామ -
తియ్య - కమ్మ - పుల్ల - విన్న - తిన్న - అల్ల. ఇత్యాదులు నల్లాదులు.

ద్వీరుక్తం బగుహల్లు పరం బగునపు డాచ్చికం బగుద్విర్లుంబునకు

హ్రస్వం బగు. ౧౩.

*

త్రికంబుమీఁదియసంయు క్తహల్లునకు ద్విత్వంబుబహుళంబుగానగు. ౧౪.

అక్కస్య - ఆకస్య. ఇక్కాలము - ఈకాలము ఎల్లోకము - ఏ
లోకము. అయ్యశ్వము. ఆయశ్వము బాహుళకముచే నూష్ట రేఫంబు
లకు ద్విత్వంబు గలుగదు. ఆహుపము - ఈశ్వము.

ఏవంఁదుము - ఆసుకృతి - ఆహుయము.

కృతహ్రస్వంబగు త్రికంబుమీఁది చోటుశబ్దంబు నోత్పంబున

కత్వహ్రస్వంబులు విభాష నగు ౧౫.

*

అచ్చోటు - అచ్చటు - అచ్చోటు. ఇచ్చోటు - ఇచ్చటు - ఇచ్చోటు.
ఎచ్చోటు - ఎచ్చటు - ఎచ్చోటు వీని ద్విత్వంబునకు సత్వమాణ
విధిచే బాక్షకంబుగ లోపంబగు అచటు - అచోటు - ఇచటు - ఇచో
టు - ఎచటు - ఎచోటు ముచ్చోటులు - ముచ్చటులు - ముచ్చోటులు -
అనుసూపంబులు ప్రయోగంబులం గానంబడియెడి.

ఉత్తరపదం బగుచోటశబ్దము లూక్షంమునకు లోపంబు విభాషనగు. ౧౬.*

చోటుశబ్దం బొసవిధ క్తింబు గావున గానియంతిమాక్షరంబు
సప్తమ్యాదేశమయినయకారంబుతోఁపం బాక్షకంబుగ లోపించునని
యర్థము. అచ్చోటనున్నాడు, ఒక చోనుండె - ఒక చోటనుండె.

సమానాధికరణం బగునుత్తిరపదంబు పరంబగునపుడు మూఁడుశబ్దము
డజ్వన్త్యంబునకు లోపంబును మీఁదిహల్లునకు ద్విత్వంబునగు. ౧౭. *

మూఁడుజగములు - ముష్టగములు - మూఁడులోకములు - ముల్లో
కములు.

ద్విగుపున కేకపదంబు ప్రాయశంబుగా నగు విశ్రీంబునకుఁ గాదు ౧౮ *

ముచ్చిచ్చు - ముక్కోరు ముప్పాళిక - ముత్తొస, మువ్విధములు.

కొండొచ్చో సమాసంబులందు నామ్యాది కనుమార్పదుల

మువర్ణ్యంబులు సజ్వన్త్యంబు లగు. ౧౯

*

నాఁపచెను - పాఁపతోడు. కనుపపుని - జనుననారి నాము - పాము -

స్త్రీము - వేము - అమ్మ - ఎమ్మ - ఇవినామార్పదులు కనుము - ఇనుము
ఉడుము - ఎనుము - జనుము - మనుము - ఇత్యాదులు కనుమార్పదులు.

నిక్కలాదులు యథాస్థయోగంబుగగ్రహ్యంబులు. ౨౧. *

నిక్కల - కన్వడి - పుష్పిలుకాడు. ఇత్యాదులు.

ఆకారంబున కామేడితంబునకుం దదర్శకంబున కయి యాయి

యనుశబ్దంబులు విభాష సగు. ౨౧ *

సత్యమాణవిధిచేత నయి యనుదాని కైకారాదేశంబునగు ఆ
యయికాలము - ఆయాయికాలము - అయ్యయికాలము - అయ్యాయి
కాలము - ఆయైకాలము - అయ్యైకాలము - ఆయాకాలము - ఆయక్కా
లము - అయ్యాలకాలము - అయ్యక్కలము

బహుప్రీహిని సమాసాంత కార్యంబులుం గానంబడియెడి ౨౨. *

ముక్కంటి - కడలిరాచూలి - నలువ - గట్టువిలుతుడు.

బహుప్రీహిని స్త్రీవాచ్యంబగుచో నుపమానంబుమీఁది మేనునకుఁ
బోడియగు. ౨౩ *

అలరుబోడి - ననబోడి - పూబోడి - విరిబోడి.

ద్వంద్వంబునందు ఋకారంబునకు రిసర్గంబు విభాష సగు ౨౪. *

మాత్రపితలు - మాతాపితలు - ఇత్యాదులు.

సమాసవిభక్తికి లోపం బగు లట్టనకుఁ గాదు. ౨౫. *

రామునిబాణములు - సరిసపునచసములు వేవెలుగు - గుణముల

ప్రక.

కర్తాదులకుఁ గ్రాధాన్యవినిక్షయందు ధాతుజవిశేషణములు కర్తతోడం
బోలె వానితోడ సమసించు. ౨౬. *

రాముఁడు రక్షించిన భృత్యుఁడు - రాముఁడు వాలినేసిన బాణము -
రాముఁడు గోన్రుఁచ్చినవిప్రుఁడు - రాముఁడు వెలినవనంబు - రాముఁడు
వసించిన పర్ణగృహము - రాముఁడు వసించిన చోటు.

ఇది సమాసవిచ్ఛేదము.

త ద్ధి త ప రి ఛే ద ము.

తనవర్ణకంబు తావ్వర్థంబునందగు. ౧.

*

తావ్వర్థం బనఁగా భావంబు - స్రక్పతి జన్యబోధంబునందుఁ బ్రకా
రంబు భావంబు. రామునితనము - రాముతనము - మనుమనితనము -
నీతతనము - గొప్పతనము - కొఱతనము - నల్లఁదనము - పుల్లఁదనము.

ఇట విశేషం బుస్సర్థంబుచకు విభాషను బాధకం బగు. ౨.

*

స్పష్టము.

చిన్నాదులకు టికచ్చకం బగు. 3.

*

చిన్నటికము - కన్నెటికము చిన్న - కన్నె - చుట్టము - దొంగ - నేద -
మిండ - లంజె - ఇత్యాదులు చిన్నాదులు.

ఉత్పంబున కత్పంబు టికము నరంబగునపు డగు. ౪.

*

తొత్తటికము - వెడ్డిరికము - వెజ్జరికము.

పేర్వాదుల కిమివర్ణకంబగు. ౫

*

పేరిమి - కడిమి, పేగు - కడు - ముచ్చు - మేలు - చెలి - పోడి-వాడి-
వేడి ఇత్యాదులు పేర్వాదులు.

నవర్ణకంబు గుణవచనంబు లగు నల్లాదుల కగు. ౬.

*

నల్లన - తెల్లన - నల్ల - తెల్ల - పచ్చ - ఎఱ్ఱ - చామ - తియ్య -
కమ్మ - పుల్ల - చప్ప - విన్న - తిన్న - అల్ల - ఒయ్య - తిమ్మ - చక్క - ప్రేక -
ఇత్యాదులు నల్లాదులు.

ఇక వర్ణకం బగ్గలాదుల కగు. ౭.

*

అగ్గలిక - ఒత్తుక. అగ్గలము - ఒత్తు.

మగఁటిమ్యాదులు యథాప్రయోగంబుగ గ్రాహ్యంబులు. ౮.

*

మగఁటిమి - మగఁతనము - పేదటిమి - బజ్జనము - కోటరము -
కోడంట్రిము - కోడంట్రికము - కోడటికము - కోమలికము - చెలికార
ము - తెలుపు - ఎఱుపు - పసుపు - నలుపు. టికాదులు రానిపక్షమందుఁ
దన స్రత్యయం బన్నింటికగు. చిన్నతనము - ముచ్చుదనము - నల్లఁదన
ము - అగ్గలంపుదనము - బజ్జతనము.

అరమరాదులకు సావ్యర్థంబునం దికవర్ణకంబగు. ౯.

*

అరమరిక - ఆమిక, అరమర - ఆము - అల్లిబిల్లి - గండి - నడవడి -

నాడు - నివాళి - పొత్తి - మాన - మెలి - వాలు - ఇత్యాదు లర
మరాదులు.

ఉకవర్ణకంబు చిఱుతాదులకు స్వార్థంబునం దగు. ౧౦. *

చిఱుతుక - నాతుక, చిఱుత - నాతి - నెలత - మోత - పడతి -
మడతి - పొలతి - వెలది - నిప్పు - ఎమ్ము - ఇత్యాదులు చిఱుతా
దులు.

కాక త్రియ వర్ణకంబులు పుంస్త్వ స్త్రీత్వంబుల

మతుబర్థంబునం దాటాదుల కగు. ౧౧. *

కాప్రత్యయాంతంబునకు మగాదిగణ గణనంబునం జేసి డుజ్జగు -
ఆటకాడు - ఆటక త్రియ, ఆట - అడసము - ఎమ్మె - ఓయారము - కటా
రి - కొల్లి - చెలిమి - చేరువ - చొరన - జట్టి జాజర - జూదము - తిండి
తేర - దొడ్డ - నీరు - నేస్తము - బేరము - పగ - విలు - వెచ్చము - సాగ
ను - ఇత్యాదు లాటాదులు.

కాక త్రియ, కకారంబునకు గకారంబు కొండొకచో గానం బడి
యెడి. ౧౨. *

అందగాడు - అందగ త్రియ - కొండగాడు - కొండగ త్రియ. బేర
గాడు - బేరగ త్రియ - ఇత్యాదులు.

కాక త్రియలు కొండొక వానికి స్వార్థంబునం జూపట్టెడు. ౧౩. *

చెలికాడు - చెలిక త్రియ. హెగ్గడికాడు - హెగ్గడిక త్రియ.

కావర్ణకంబు తిర్యక్కులకుం గానంబడియెడి. ౧౪. *

ఇబ్బందిగాడు - ఒంటిగాడు - కొమ్మకాడు - పరికాడు. ఇత్యా
దులు మృగ విశేషనాచకంబులు

అటమటాదులకు మతుబర్థంబునం దీప్యకంబు

పుంస్త్వంబునం దగు. ౧౫. *

ఈ ప్రత్యయాంతంబు మగాదిగణంబు, అటమటీడు - కమ్మటీడు.
అటమటము - కమ్మతము - కన్నడము - కొండెము - బొనసము - బూట
కము - మందడి - మున్నెము - సుంకము. ఉక్కివంబునకు వలోపంబు
నగు. ఉక్కిడు - ఇత్యాదులు.

ఈప్రత్యయంబు కొన్నింటికి స్వార్థంబునం దగు. ౧౬. *

మొక్కలీడు - కల్లరీడు.

అరివర్ణకంబు మతుబర్ణంబున జాలాదుల కగు. ౧౭. *

జాలరి - ఒటిపరి. జాల - ఒటిపు - కల్ల - చదుపు - జూదము -
టక్కు - తగవు - తీగుపు - తెంపు - తెరుపు - నేరుపు మతకము, వెరపు.
వేట - వేట-సిగ్గు - సుంకము ఇత్యాదులు

ఇవర్ణకం బోయాకాదులకు మతుబర్ణంబునం దగు. ౧౮. *

ఓయారి - అక్కసి. ఓయారము - అక్కసము - కడలు - చాగ
ము - జోగము - శంషకము - తుటారము - బంజారము - బిత్తరము -
బిటారము - బేహారము - మచ్చరము - మిటారము - విన్నాణము - వెక్క
సము - ఇత్యాదులు.

తవర్ణకంబు కులవాచకంబునకు స్త్రీవాచ్యంబగు

నపుడు మతుబర్ణంబునం దగు. ౧౯. *

కొఱవత చాకిత. కొఱవ-చాకి-బోయ-వానె-ప్రే-సాలె-ఇత్యాదు
లు కులవాచకంబులు.

తవర్ణకంబు పరంబగుచో నొకానొకచో నెత్వంబు చూపట్టెడు ౨౦. *

చెంచెత-మాలెత

యునతి విటీ రజస్వలలు గుబ్బెత మింతత ముట్టుతలు నాఁబడుదురు. ౨౧.*
స్పృష్టము.

వగాదులకు బహువచనాంతంబులకు స్త్రీ వాచ్యంబగునపుడు మత్వర్ణం
బునం దాఁడివర్ణకంబగు. ౨౨. *

వగలాడి. వగ-చిన్నె-కులుకు-వన్నె-దొమ్మి - ఎమ్మె. ఇత్యాదులు
వగాదులు.

విగాదులకు బహువచనాంతంబులకుఁ బుం స్త్వంబున మతుబర్ణం బాకా
రంబగు ౨౩. *

ఆస్రత్యయాంతంబు మగాదిగణంబు. వగలాడు-చిన్నెలాడు.

ముక్కులోనగువానికిం దదభావద్యోతకం బయి మతుబర్ణంబునం
దిఁడివర్ణకంబగు. ౨౪. *

ముక్కిడి-ముక్కు లేనివాఁడనియర్థము. ముక్కు - వాలు-వెరపు-
సిగ్గు. ఇత్యాదులు ప్రయోగంబుల నెఱుంగునది.

మానార్థంబున కేకత్వంబునం దెడువర్ణకంబగు. ౨౫. *

తూమెడు - ముం తెడు - ఎత్తెడు - వీసెడు - జే నెడు - మూరెడు -
కుండెడు గంపెడు.

ఎడువర్ణకంబు పరంబగునపుడు లివర్ణంబు లోపించు. ౨౬. *

కమికెడు. కొడిదెడు - దోసెడు పడికెడు - పుడిసెడు - సం దెడు.

దఘ్నార్థంబున బంటి కొలందు లగు. ౨౭. *

మోకాలిబంటి - మోకాలికొలది. తొమ్ముబంటి - తొమ్ముకొలది.

అర్థవిశేషంబుల వర్ణకాంతరంబులును మహత్ప్రయోగంబుల

నెఱుంగు నది. ౨౮. *

* మంటనూరి - తిండిపోతు - తాచ్చీల్యంబున మారి పోతువర్ణకంబులు.
అడప - తాంబూలకరంపవాహి. మతుబర్ణంబునం దప్రత్యయంబు. పెం
డ్లము - ఊధ - పెండ్లిశబ్దంబునకు మతుబర్ణంబునం దము ప్రత్యయంబు.
ఇత్యాదు లూహ్యంబులు.

ఇది తద్ధితఃరిచ్చేనము.

క్రియా పరిచ్చేదము.

ధాతువునకు. ౧ *

ఇది యధికారసూత్రంబు - ఇంక నెయ్యది యుపక్రమింపంబడు న
య్యది ధాతువున కగునని యెఱుంగునది.

నర్తమానంబున లిట్టగు. ౨. *

నర్తమాన క్రియాన్మత్తియగు ధాతువునకు లక్ష్యవర్ణకంబగు పర
మానంబునాఁ బ్రారభౌపరిసమాప్తంబు - అప్పటికి ముగియ కుండునది.

భూతంబున లిట్టగు. ౩. *

భూతక్రియాన్మత్తియగు ధాతువునకు లిష్యవర్ణకంబగు. భూతంబు
నా విద్యమానధ్వంసప్రతియోగి - ముందుండి యప్పటికి లేకుండునది.

భావిని లిట్టగు. ౪. *

భావిక్రియావృత్తియగు ధాతువునకు లూప్యార్థకం బగు-భావి నా విద్యమానప్రాగభావప్రతియోగి - అప్పటికే బుట్టకుండునది.

తద్ధర్మాదులందు లూప్యగు. ౫.

*

తద్ధర్మాదిక్రియావృత్తియగు ధాతువునకు లూప్యార్థకంబగు-తచ్ఛీల సంభావనా సంప్రశ్న నాతత్త్వి వర్తిమాన భావావ్యశీరాదు లాదిపదగ్రాహ్యంబులు.

ఆశీ శ్వాస సంప్రార్థన విధులందు లూప్యగు. ౬.

*

ఆశీరాదులందు ధాతువునకు లూప్యార్థకంబగు.

వ్యతిరేకంబున లజియగు ౮.

*

వ్యతిరేకవిశిష్టక్రియావృత్తియగు ధాతువునకు లజివర్ణకంబగు.

లకారంబునకు ఊహ్యమను ముఖ్యగు. ౯.

*

లఙాది లకారంబులం దొక్కొక్కటికి ఊహ్యమనాదేశంబు లగు. ఇందు ఇకారంబు ప్రత్యాహారార్థంబు

అందు వరుసను రెండేసి ప్రథమమధ్యమోత్తమంబు లనంబడు. ౯. *

ఉచ్ఛ - రు - ప్రథమము. వు - రు - మధ్యమము. ను - ము - ఉత్తమము

వానిలో రుములు బహువచనంబులు-పఱిలేకవచనంబులు. ౧౦. *

నామయన్తదన్యవర్ణంబులందు బ్రథమమధ్యమోత్తమంబు లగు. ౧౧. *

అమహాదర్థంబునందు ఊహ్యమను దువులగు నున్నాను

బంధంబుమీఁద ది వి యగు. ౧౨.

*

ఉదంతంబునకు లట్టుపరింబగునపు డున్నానుబంధం బగు. ౧౩. *

ఉదంతంబయిన ధాతువునకు లట్టు పరింబగునపుడు-ఉన్న-అనుశబ్దం బనుప్రయుక్తంబగు

ఉన్నశబ్దంబు పరింబగునపుడు చుచ్చర్థకం బగు. ౧౪. *

దివీతరం బగుఊహ్యపరింబగునపు డున్నానుబంధంబునకు దీర్ఘంబగు ౧౫.

ప్రథమము. వాఁడువండుచున్నాఁడు - వారు వండుచున్నారు - అది వండుచున్నది-అవి వండుచున్నవి. మధ్యమము. నీవు వండుచున్నావు- మీరు వండుచున్నారు. ఉత్తమము. నేనువండుచున్నాను-మీము వండుచున్నాము.

లిట్టాట్టుల డజ్జున కెను నువర్ణంబు లగు. ౧౬. *

లిడాదేశంబగు డజ్జునకు - ఎను - అనునదియు - లాడాదేశంబగు డజ్జునకు - ను - అనునదియు నాదేశంబు లగు.

భూతంబునం దిగాగమం బగు ౧౭. *

భూత్థాన్తృత్తియగు ధాతువున కిగాగమం బగు.

లిట్టువుళ్లు పరంబగునపుడు తివర్ణ కంబగు. ౧౮ *

ఇకారంబుమీది కు ను వు క్రియావిభక్తుల యనునూత్రముచే రుళ్లునకిత్వంబు - ప్ర. వండెచు-వండిరి. మ. వండితివి-వండితిరి. ఉ. వండి తిని-వండితిమి.

కలజ్యనుబంధంబు ల్పట్టుపరం బగునపు డగు. ౧౯. *

ల్పట్టుపరం బగునపుడు ధాతువునకు - కలజీ - అనునది యను ప్రయుక్తంబగు.

జీత్తుపరం బగునపుడుత్వంబున కత్వంబగు ౨౦ *

జీత్తుపరం బగునపుడు ధాతువునుత్వంబున కత్వం బగు-

కలజీ పడుదులు పరింబు లగునపుడు నుగాగమం బగు. ౨౧ *

ద్రుశికార్యంబు, ప్ర. వండెగలడు - వండెగలరు. వండెగల దు - వండెగలవు. మ. వండెగలవు - వండెగలరు. ఉ. వండెగలను - వండెగలము.

లాట్టుయొక్కపరింబగునపుడు దుగాగమం బగు ౨౨. *

ప్ర. వండును - వండుదురు. ను. వండుదువు - వండుదురు. ఉ. వండుదును - వండుదుము. లాట్టంబులయం దోలినదాహరణంబులు వక్కాణించెద. త్వర్థంబు - కులాలిండు కండులు వానును. తచ్చీలం బు - జ్వలనజ్వాలంబు లుప్పురం బెగయును సంభావన - ఇప్పుడు వాఁ డింట నుండును. సంప్రశ్నము. ఉందునా పోదునా. సాతిత్యము - సర్వం బునం దీశ్వరం దుండును. సర్వంబీశ్వరునియందుండును. సర్తమానంబు - మేననిప్పుడుం బులకలు మోమెడును పత్వీమాణవిధిచే బ్రాయికంబుగ సర్తమానంబునం దెడు గాద్యాగమంబులు లగు. భావి - వాడు తేవు నచ్చును. ఆశీస్సు - శుభంబగును. పచ్చర్థంబుల కొకానొకచో భూతిం బున లాట్టు గానంబడియెడును.

లాట్టరుష్టు సరంబగునపు డెదగాగమంబును బ్రథమనువర్ణకంబు పరం
బగునపు డెడుగెడి గాగమంబులును బహుళంబుగా నగు. ౨౩. *

ప్ర. వండెనును వండెడిని, మ వండెనరు-వండెనవు. ఉ. వండెనను-
వండెనము.

లిట్టాట్టుల వకారంబునకు లోపంబు విభాష నగు ౨౪. *

నండితి-నండితివి. వండుదు-వండుదువు. వండెదు - వండెనవు.

తిర్వ్యగ్దంబులు వాచ్యంబు లగునపుడు లిట్టాట్టుల ప్రథమ
బహువచనంబున కేకవచనం బగు ౨౫. *

చిలుకలు పలికెను-చిలుకలు వలుకును - చిలుకలు నలికెడును. మే
ఘములు గర్జిల్లెను-మేఘములు గర్జిల్లును - మేఘములు గర్జిల్లెడును.

లూట్టుడుష్టున కెడు త వర్ణంబులు ద్రుతాంతంబు లగు. ౨౬. *

ఆశీస్సు - మీకుమేలుగలిగెడును - మీకుమేలుగలుగుతను. శా
పంబు-నీకురాక్షసత్వంబు గలిగెడును - నీకుగాక్షసత్వంబు గలుగుతను.

సంప్రార్థనంబు - హరిననుఁ గృపఁగాంచెడును - హరిననుఁ గృపఁగాంచుతను.

విధియందు లూట్టునకు మాటుగా నదియచుతచ్చబంబును
ముందు నుగాగమంబు నగు ౨౭ *

మైశ్రండు నానిర్దిష్టకార్యంబు చేయునది. వానికి నీవు బాసట
మయి యుండునది.

ఎడు తలద్రుతంబున కచ్చుసరంబగునపుడు మకారం బగు. ౨౮. *

నీకు మేలుగలిగెడునునియెచు నీకు మేలుగలుగుతమనియెను.

లూణ్యధ్యయ పురులకు ముడుజ్జులగు. ౨౯. *

ఆశీస్సు. దీర్ఘాయువనగుము - దీర్ఘాయులరగుడు. శాపంబు-
రాక్షసుఁడగుము - రాక్షసులరగుడు సంప్రార్థనంబు-నన్ను రక్షింపు
ము - రన్నురక్షింపుడు. విధి. నాచెప్పినపనిచేయుము - నాచెప్పినపనిచే
యుడు.

ఉభయప్రార్థనంబున దుగాగమంబున కత్వంబగు. ౩౦. *

మనము వండుదుము.

జీత్తుపరంబగునపు డత్వంబున కత్వంబగునను నూత్రముచే లజి
పరంబగునపు డత్వంబు. ప్ర. వండెడు - వండరు. వండదు వండవు. మ.
వండవు - వండరు. ఉ. వండెను-వండము.

మధ్యమ ముడుజ్జులు ముజ్జునాఁబడు. 30. *

వ్యతిరేకంబున ముజ్జు పరంబగునపుడు కుజీయగు. 31. *

నీవుపండకుము - మీరుపండకుఁడు.

సంప్రార్థనంబుల ముజ్జున కదాదులు విభాష ననుప్రయుక్తంబు లగు. 32. *

పండుమ-పండుమా - పండుమి-పండుమి - పండుడ-పండుడా.

పండుడి - పండుడీ. అ - ఆ - ఇ - ఈ - ఏ - ఓ - ఒ - ఓ - అన్తు - అయ్య.

ఇత్యాదులదాదులు.

ఎదాదు లనుప్రయుక్తంబు లగునపుడు ముజ్జునకు వుజీ రుజీ యగు. 33. *

వినవె - వినవే - వినరె - వినరే - వినకువె - వినకువే - వినకురె - వినకురే.

టవర్ణకంబు భావంబునం దగు 34. *

భావంబునఁగా ధాత్వర్థంబు-పండుట - పండుట-వినుట-కనుట.

కజీవర్ణకంబు పురార్థయోగంబున విభాషను భావంబునం దగు. 35. *

పండక మునుపు - పండుటకుమునుపు-చేయక మునుపు-చేయుటకు మునుపు. మునుపు - ముందు - మున్ను - మోల్లి.

వ్యతిరేకభావంబున మిజీయగు. 36. *

వ్యతిరేకవిశిష్టక్రియాభిధాయిధాతువునకు మిజీయగు. పండమి-పండమి.

సమానాశ్రయంబులం బూర్వకాలంబునం దివర్ణకంబగు 37. *

ఏకాశ్రయంబులగు క్రియలలోపల నెయ్యది పూర్వకాలికింబ గుం దద్యాచియగు ధాతువున కివర్ణకంబగు. ఇదియె క్తావర్థంబు నాఁ బడు. పండి - పండి-విని - కని సమానకర్తృకంబులనక సమానాశ్రయం బులనుటంజేసి వైత్రునిచేత మైత్రుండు కొట్టంబడి మడిసె నిత్యాది సిద్ధం బయ్యె.

కజీవ్యతిరేకక్తావర్థంబునం దగు. 38. *

పండక-పండక-కొట్టక-తిట్టక.

తుమర్థ భావలక్షణంబునందు నుజీ యగు. 39. *

భావలక్షణంబు నా నవ్యక్రియకు లక్షణభూతం బగుక్రియ. తుమర్థంబందును భావలక్షణంబునందును ధాతువునకు నుజీవర్ణకంబగు. తుమ

ర్థంబు - చైత్రుడు వండను బోయెను. పాకక్రియార్థము పోయెనని యర్థము. భావలక్షణము-చైత్రుడువండి నతిథి వచ్చెను. ఇచట వంట లక్షణము-వచ్చుట లక్ష్యము.

చేవర్ణంబునందు వృత్తంబగు భావలక్షణంబునందు నవర్ణకంబు ద్రుతాంతంబగు. ౪౧. *

వానలు గురిసినం బంటలు వండును. వాడు రిమ్మనినఁ బోయితిని.

ఆనంతర్యంబున డువర్ణకంబు ద్రుతాంతంబగు ౪౨ *

జాబిలి తోతెంచుడుం గునలయంబులు వికస్మిల్లె.

చువర్ణకంబు ద్రుతాంతంబు క్రియాన్వయంబున శత్రర్థంబునందగు ౪౩.*

చూచుచుం బోవుచున్నాడు చూచుచుం బోయెను - చూచుచుం బోవఁగలఁడు.

తృవర్ణకార్థంబునం దెడియెడువన్నియ లగు. ౪౪. *

ప్రహరించెడి వాడు-ప్రహరించెడు వాడు ప్రహర్తయనియర్థము.

వానికి లోపంబు బహుళంబుగా నగు. ౪౫. *

ప్రహరించు నాడు - ప్రహర్తయని యర్థము.

ఉన్న కలజీ నవర్ణకంబులు భవద్భానిశ్శ్రోతవర్ణంబులం దగు. ౪౬. *

ఉన్నవర్ణకంబు వర్తమానార్థక శత్రర్థంబునం దగు-కలజీవర్ణకంబు భవిష్యద్ధక శత్రర్థంబునం దగు - నవర్ణకం బుత్తవర్ణంబునం దగు - ఇవి సత్వాభిధానంబునం దగుననియెఱుంగునది - సుబంతవాచ్యంబు సత్వంబునాఁబడు - ఎంచుచున్నవాడు-నంచఁగలవాడు - సందినవాడు.

వ్యతిరేక తృవర్ణకార్థంబున నిజీ యగు. ౪౭. *

వండినివాడు ఎడిప్రభృతీవర్ణకాంతంబు లేమిను ధాతుజవిశేషణంబు లని ప్రాచీనులు వ్యవహరింతురు.

లకారాదులు సకర్తకంబునకుం గర్తృకర్తకంబులందును లాఁతికిం

గర్తయందు నగు ౪౮. *

సకర్తకంబు నాఁగర్తాకాంతోత్థాపకంబు-అకర్తకంబు నాఁగర్తాకాంతోనుత్థాపకంబు.

పడుజ్యనుబంధంబు కర్తంబునం దగు ౪౯. *

కొట్టబడుచున్నాడు - కొట్టబడుచున్నది - కొట్టబడుట - కొట్టబడనివాడు.

గురువిరిహితంబు లయి యయాంతంబు లయినయేకస్వర ద్విస్వరంబుల
యించుగ్వక్రంబుల కియుడాగమంబు విభాషనగు. ౫౧. *

ఏకస్వరధాతు ద్విస్వరధాతువులమీఁది యించుగ్వక్రంబుల కియు
డాగమంబు విభాషనగు - గురుమంతం బగు ధాతువునకును యాంతం
బగు ధాతువునకును మీఁది యించుగ్వక్రంబుల కియుడాగమంబు
రాదు. భుజ్ - ఇయ్ - ఇంచు - భుజియించు - పక్షంబున - భుజించు.
గుణ - ఇయ్ - ఇంచు - గుణియించు - గుణించు - ఇంచుగ్వప్రధానం
బునంజేసి సంస్కృత ధాతువులు వక్రంబులులేవని యెఱుంగునది.
యాచ్ - అర్థ - ఇత్యాదులు గురుమంతంబులు. వ్యయ-ఇదియాంతము-
యాచించు - అర్థించు-వ్యయించు - జి-ఇంచు-అనుచో నిత్యంబగుటంజేసి
యయుగాగమంబు రాఁగా యాంతంబగుటంజేసి యయుడాగమంబు
లేదని యెఱుంగునది. కృతాకృతప్రసంగి నిత్యంబునాఁబడు. నగు-ఇయ్-
ఇంచు - నగియించు - నగించు. నగు - ఇయ్ - ఎను - నగియెను - నగెను.
పడు - ఇయ్ - ఎను - పడియెను - పడెను - ఇత్యాదు లెఱుంగునది.

పడ్వాదుల నలభర్ణకంబున కత్వంబును గఙ్ఘాప్లునకు ద్విత్వంబును
విభాష నగు. ౫౨. *

ఎష్ - పడిన - ప్తను - పడినను. పడు - ఇడు - చెడు - తగు -
అను - కను - కొను - తిను - మను - విను - చను - ఇవి పడ్వాదులు.
క్రియాశలంబు కర్తృగామియగుచో గొను ధాతు వనుప్రయుక్తం
బగు. ౫౩. *

ఇదియె యాత్మనేపదార్థంబని వ్యవహరింతురు - పండుకొను
చున్నాఁడు.

కొనుధాతువు పరంబగునపుడిగాగమంబు బహుళంబుగా నగు. ౫౪. *

నండికొనియె - పండుకొనియె బహుళం బనుటచే యాంతంబు
నకు నిత్యంబు - చేసికొనియె.

ఇకారవక్రంబు లుక్తంబులందలివి పరంబులగుచో యాకు సకారం
బగు. ౫౫. *

చేయు - చేసిరి - చేసి - చేసికొను - చేసెను-చేసెడిని - ఇత్యాదు
లెఱుంగునది.

చువర్ణకంబు పరంబగునపు డన్వాదుల కుత్వలోపంబేని నుస్థానంబున
బిందు వేని విభాష నగు. ౫౫. *

అన్చున్నాడు - అంచున్నాడు - అనుచున్నాడు - అన్చును -
అంచును - అనుచును, అను - కను - కొను - తిను - మను - విను - ఇవి
యన్వాదులు

ఉన్నశబ్దంబు పరంబగు నపు డుండు ధాతువునకు లోపం బగు. ౫౬. *

ప్ర. ఉన్నాడు - ఉన్నారు - ఉన్నది - ఉన్నదివి మ. ఉన్నావు -
ఉన్నారు. ఉ. ఉన్నాను - ఉన్నాము. ఉన్నవఁడు.

చేదాద్యర్థనాంతంబయిన యుండున కున్నాదేశంబువిభాష నగు ౫౭. *

ఉన్నను - ఉండినను,

తి దు ట లు పరంబులగునపు డన్వాదుల నుస్థానంబున సున్నయు

నుండు డులోపంబును విభాష నగు. ౫౮. *

అందురు - అంట - ఉందురు - ఉంట. పఠంబున - అనుదురు -
అనుట - ఉండుదురు - ఉండుట - ఇత్యాది.

ఇల బిందువుమీఁది తరలకు నిత్యనై కిల్పికంబులయి టఁది లగు. ౫౯. *

అంటివి - అనిటివి - అండురు - అందురు ఉంటివి - ఉండితివి -
ఉండురు - ఉందురు.

ముఙ్గుపరంబగునపుడు కోశశబ్దంబు కొనునకు బహుళంబుగా నగు. ౬౦. *

బహుళంబునుచే దీనికి నొకానొక వో నతిచారంబనియెఱుంగునది.

ముఙ్గుపరంబగునపుడు దీర్ఘంబునకు ప్రాస్థంబును మువర్ణకంబునకు

మాముడియు నగు. ౬౧. *

కొమ్ము - కొనుము - కొండు - కొనుఁడు.

రువర్ణకంబు పరంబగు నపుడు సున్నమీఁది తదంత యుత్వంబునకు

లోపంబు విభాష నగు. ౬౨. *

పోషింత్తు - పోషింతురు - కొండ్రు - కొందురు - కొండ్రు - కొండరు.

సంస్కృతంబున కంగలాదుల కించు క్కగు ౬౩. *

సంస్కృత ధాతువుల కంగలాదుల కించుగాగమంబగు చచించు -

వచించు - త్యజించు - భుజించు అంగలించు అంగల - అడక - ఆరగ -

ఆవుల - ఉంక - ఉగ్గడ - ఓసర - కార్ - గాల - జాడ - తిలక - కుంక -

పంక - పరిక - వలన - అప్ప - బప్ప - ఆల - ఇత్యాదుల అంగలాదులు.

ఇ ఊ ఋల కించుక్కు పరంబగునపు డయుగవు గరుక్కులగు. ౬౪. *

జి - జయించు. నీ - నయించు. ద్రు - ద్రవించు. లూ - లవించు.
ధృ - ధరించు త్య - తరించు.

నిర్జనామంబుల కయుగాగమంబు గలుగదు. ౬౫. *

నిర్జికి నామధాతువుల కియు గాగమంబు గలుగదు. నిర్జించు -
నుత్తించు-స్తుతించు. ఈ ధావకంబుచేతనే నామంబులకు ధాతుత్వవిషయం
దించుగాగమంబగునని యెఱుంగునది. శయనించు - పయనించు.

సంస్కృతంబునకు లఘూపధంబున కించుక్కు పరంబగునపుడు గుణం
బగు ౬౬ *

అ ఏ - ఓ - ఈ మూఁడును గుణంబులు నాఁబడు - ఋఞ్ఞానికం
బగుగుణంబు రిపరంబయియుండు. సంస్కృత ధాతుపథలకు-ఇ-ఉ-ఋ-
అనువానికి సారిదిని-ఏ-ఓ-అర్-అనునవి యించుక్కుపరంబగునపు డగు
నని యెఱుంగునది -చిద్-ఛేదించు-భిద్-భేదించు-ఘ్షమ్ - ఘోషించు-
వుష్-పోషించు-వృష్-నర్షించు-హృష్-హర్షించు.

స్పృశికి గుణంబు విభాష నగు. ౬౭. *

స్పృశించు-స్పృశించు.

లిఖ భుజ నుచ కృశం బులకు గుణంబులేదు. ౬౮. *

లిఖించు-భుజించు-నుచించు-కృశించు కుచధాతువునకు గుణంబు
లేదని యొకండు వక్కాణించె నది గ్రహ్యంబుగాదు.

సృజికి నిర్మితిని గుణంబు లేదు. ౬౯. *

చతుర్ముఖంప ప్రజలను సృజించె అతండు విషయంబుల
విసర్జించె.

సర్వంబునకుం జేరణంబునం దించు క్కగు. ౭౦. *

పచింపించు-వచింపించు-ఆవులింపించు-పండించు-పండించు.

రంజాదుల యించు క్చకారంబునకు సబిందుకంబున కప్రేరణంబున

ద్వీపక్త లకారం బగు. ౭౧. *

రంజిల్లు-భాసిల్లు-విధిల్లు-విలసిల్లు - రాజిల్లు. ఈయూదేశయోగం
బున భిదాదు లకర్తృకంబులగు. భేదిల్లు-కంపిల్లు సంధిల్లు.

ఇంచుక్కు పరంబగునపుడు రంజాదుల యించుక్కునకు

లోపం బగు. ౭౨. *

లాదేశంబున కపవాదంబు రంజించు-భేదించు సంధించు
చుగాగమంబొచ్చికంబున కసంయు క్తనలక్షణాంతంబునకుం

బ్రేరణంబున బహుళంబుగా నగు 23.

*

పూను పూనుచు-పూనించు. తేలు తేలుచు తేలించు మగుడు-
మగుడుచు-మగిడించు. కుదు-కుదురుచు కుదిరించు విను-వినుచు-వక్ష్య
మాణంబు పుగాగమంబు- వినిపించు. బాహుళకంబుచే గొన్నింటికీ
జగాగమంబు లేదు-అను-అనిపించు-అను-అనిపించు కను-కనిపించు-దీని
యత్వంబునకు దీర్ఘంబునకు-కానిపించు

అట్లు పుగాగమంబును మాన్వాదులకగు. 24.

*

మాను-మానువు-మానుచు. మను-మనువు-మనుచు. గాహుళ
కంబున దీని కించుక్కులేదు

చుక్కునర్థంబులు పరంబు లగునపు డిత్వంబున కుత్వం బగు 25.

*

అట్లు చుక్కుగాగమంబు లక్షణాద్వి మాన్వాదులకగు నగుచో

వానికడ వ్రాలు లోపించు. 26.

*

అడగు-అడచు-అడగించు మాయు - మాపు - మాయించు.
అడగు-కరగు-కలగు-నలగు-ఇత్యాదులపైగావ్వాదులు మాయు-ఉడు
గు-కడచు-కుడుచు-బిగియు ఇత్యాదులు మాన్వాదులు ఆగు ప్రభు
తు లుభయగణంబులు. బాహుళకంబునంజేసి గొన్నింటి కించుక్కుక్కుగా
గమంబులు మూడుచు గొన్నింటి కందు యథాసంభవముగా రెండును
గొన్నింటి కొక్కటియు నగునని యెఱుంగునది. ఆగు-ఆచు-ఆపు-ఆ-
గించు. రేగు-రేచు-రేపు-రేగించు. చాయు-చాచు - చాపు విఱుగు-
విఱుచు. చూచు-చూపు నేరుచు-నేరుపు మేయు-మేపు లేదు-లేపు.
కలియు-కలుపు. తడియు-తడుపు. తెలియు-తెలుపు ఇత్యాదు లెఱుం
గునది.

ఇంచుక్కుక్కుగాగమంబులు పరంబు లగునపు డాగమాదేశలోపం
బులు పెక్కు తెఱంగులం గానంబడియెడి 22.

*

అగు కావించు. వచ్చు-రావించు-రప్పించు విన్నపము-విన్నవిం
చు. మోకాలు-మోకరించు. కేక-కేకరించు పలవ-పలవరించు-పలవిం
చు. ఆలు-ఆలకించు-ఆలించు. ప్రక్క-ప్రక్కలించు. నొచ్చు-నొంచు-నొ
ప్పించు, ఉండు-ఉనుచు-ఉంచు. డిగు-డించు-డిగించు, పెరుగు-పెరుచు

పెంచు తునుఁగు-త్రుంచు. మునుఁగు-ముంచు-మునుచు. మొగుడు-మొగుడుచు-మొగుచు- మోడుచు-మొగిరించు. చొచ్చు-చొనువు-చొప్పించు. చినుఁగు-చించు-చింపు. త్రెగు-త్రెంచు - త్రెంపు తిరుగు - త్రిప్ప-చచ్చు-చంపు. నిలుచు-నిలువరించు-నిలుపు. కొను కొలుపు. పోవు-పుచ్చు. పనుచు-పంచు-పనువు-పంపు అనుచు- అంచు - అనువు - అంపు. అను ప్రయుక్తంబగు పోవునకుం బుచ్చుమాత్రంబగు - మోసపోవు - మోసపుచ్చు ఇత్యాదు లెఱుంగునది.

అన్వాదుల కిండుక్కుపరం బగునపుడు పుగాగమం బగు

మానునకు విభాష నగు. ౭౮.

*

అనిపించు. అను-కను-తిను-విను. మానిపించు-మానించు.

అడ్డదులకించుక్కుపరంబగునపుడు గుగాగమం బగు

నప్పాదులకు విభాష నగు ౭౯.

*

అడ్డము అడ్డగించు. అడ్డము-ఓర-చిత్తము-పంతము-పెల్లి - బోర. మట్టము-మేళము ఇత్యాదులడ్డదులు. అప్ప-అప్పగించు-అప్పించు. అప్ప-ఒప్ప-పల్లము-కోపము ఇవి యప్పాదులు.

ఆడోడుకూడలక కారంబునకుం జుక్కుపరం బగునపుడు రేఫంబగు. ౮౦.

ఆడు-ఆరుచు-ఆడించు. ఓడు-ఓరుచు-ఓడించు. కూడు-కూరుచు-కూడించు.

చెడునకుం జుక్కుగాగమంబులునుడా కలఘురేఫంబు నగు. ౮౧. *

చెఱుచు-చెఱుపు

పండునకుఁజుక్కునుఁజా కలఘురేఫంబు నగు. ౮౨.

*

పఱుచు.

శబ్దపల్లనంబగు పడున కించుక్కు విభాష నగు పగుచో డాకు లఘు రేఫం బగు. ౮౩.

*

వెలునడు- వెలువరించు- వెలునఱుచు. చొప్పడు- చొప్పరించు- చొప్పఱుచు.

ప్రేరణంబునం దించుక్కుమీఁద నించుక్కు లేడు. ౮౪.

*

ఇటునటుంజేసి ప్రేరణార్థంబయిన యితరాగమంబుమీఁదం ప్రేరణార్థేంచుగాగమం బగునని యెఱుంగునది నొచ్చు-నొంచు-నొంపించు. చచ్చు-చంపు-చంపించు.

ఇత్వంబుగాని యెత్వంబుగాని కూడుచో ననాద్యంబయిన యుత్వంబున
కిత్వంబగు. ౮౫. *

నిగుడు-నిగిడి-నిగిడె; మగుడు-మగిడి-మగిడె; ఉడుగు-ఉడిగి-ఉడిగె;
మునుగు-మునిగి-మునిగె.

ముజ్జీత్తులు ముత్తు నాఁబడు. ౮౬. *

ప్రేరణేంచుక్కు పరం బగునపుడు పకారంబుచకారంబున కగు. ౮౭. *

పచించు - పచింపించు. వచించు - వచింపించు. పిలుచు - పిలి
పించు. వలచు - వలపించు పత్వంబు హెచ్చునకుం గలుగదు, మెచ్చు
నకు విభాష నగు. హెచ్చించు - మెప్పించు - మెచ్చించు.

ఆగమాన్యచకారంబుల కద్విరుక్తంబులకు ముత్తుపరం బగునపుడు
పవలగు. ౮౮ *

ఆగమంబు - పచింపడు - పచింపుము అడఁపడు - అడఁపుము.
అన్యము. - పిలువడు - పిలుపుము

ఖండబిందువుమీఁది సిద్ధచకారంబునకు ముత్తు పరం బగునపుడు పకా
రంబు ప్రాయికంబుగ నగు ౮౯ *

తలఁపక - త్రేఁపక-తోఁపక. ఏఁచునకు నై భాషికంబు-ఏఁపక-ఏఁ
చక. నోఁచునకుంగలుగదు-నోఁచక.

ఆగమ చకారంబునకు నెఱుసున్నమీఁదిదానికి దుక్కుపరం బగునపుడు
పకారంబు విభాష నగు ౯౦. *

ఆకర్ణింపుదురు-దంపుదురు-చింపుదురు పత్వంబురానిపక్షంబున
వక్ష్యమాణతాదేశంబు. ఆకర్ణింతురు-దంతురు-చింతురు.

అగు వచ్చు చొచ్చు చూచులకు ముత్తుపరం బగునపుడు కా రా చొరు
చూడులగు ౯౧. *

అగు-కాఁడు-కమ్ము. వచ్చు-రాఁడు-రమ్ము. చొచ్చు-చొరఁడు-చొరుము
చూచు-చూడఁడు చూడుము.

ఇచ్చునకు సర్వంబున కీ యగు. ౯౨. *

ఇచ్చు - ఈఁడు - ఇమ్ము ఈయమనునాదేశంబు నొకానొకచోఁ
గానంబడియెడి; బలిమినీయనిభూమివలయపతుల.

తేజేరులు తెచ్చున కగు. ౯౩ *

తెచ్చు-తేఁడు-తేరఁడు-తెమ్ము-తేరుము.

చావు నోవులు చచ్చునొచ్చుల కగు. ౯౪.

*

చచ్చు-చావడు - చావుము. నొచ్చు - నోవడు - నోపుము.
నక్ష్యమాణంబు ద్విత్వంబు-నొవ్వడు

జీత్తుపరం బగునపుడు వాని పునర్లంబు విభాషను లోపించు. ౯౫ *

చాక - చావక - చాకుము - చావకుము. నోక - నోవక - నో
కుము-నోవకుము

అగున కను కనులకు ముజీత్తులు పరంబులగునపుడు కానా కానలు విభాష
కగు. ౯౬ *

అపదాద్యనూత్రముచే గాకు నకారంబు-నక్ష్యమాణం బౌత్విం
బు. కమ్ము-అగుము - అవుము - ఔము. కండు - అగుడు - అవుడు-
ఔడు. నాడు అనడు కానడు - కనడు.

నేగుచునకు లిష్టాబ్జాలు ముక్తుం బంబు లగునపుడు గురులకు లోపంబు
బహుళంబుగా నగు. ౯౭ *

నేచెను - నేరిచెను, నేచును - నేగుచును. నేరిడు-నేగుడు.

పోవునకు దుష్టులు ముక్తుం గంబు లగునపుడు పురోపంబుం బొదిపవ
లును విభాష ఎగు ౯౮ *

పోదురు-పోవుదురు. పోడు పోవడు. పోవుము - పోవము-పవ
ము-పోము

అగుపోవుల కషట్రాం కిన్వక్త్రంబులు పరింబు లగునపుడు యకారం
బగు. ౯౯ *

నక్ష్యమాణం బైత్వంబు అయి యి అయిరి-ఐరి. పోయి-పోయిరి.
పోయెను-పోయెడును

అగునకు ఎక్త్రంబు గూడుచో దీప్తింబగు. ౧౦౦.

*

నక్ష్యమాణంబు ద్విత్వంబు - ఆయెను - అయ్యెను- ఆయెడును-
అయ్యెడును.

పలుచు మొనలగువానికి ముక్తి పరం బగునపుడు కషట్రాయబహుళంబుగ
లోపించు ౧౦౧. *

పిలుచు పిలువడు - పిలుము - పిలుపుము లేచునకు ముక్తుపరం
బగునపుడు చులోపంబగు - లేమ్ము లేండు. పిలుచు - నిలుచు-తలచు-
తాత్పర్యములు.

లూత్రిచోనహితము కాదేశాదులు కానంబడియెడి. ౧౦౨ *

కావుతను - కాతను అగుట - కావుట. అగుడును - కావు
డును. కానను-కావునను. అనుడును-అనవుడును-నావుడును - ఇత్యాదు
లెఱుంగునది.

ఆచ్చికగబులం దను యవులకు ఎత్తవనుంబులు బహుళంబుగా
నగు ౧౦౩ *

అయిదు - ఐదు. అయిరేని - పది. అవుడు - బొడు గవునని -
గొనెన.

కలుగున క స్త్రోర్థంబునందు లట్లు మరిం బగు. ఎఱు కలయగు. ౧౦౪. *

ప్ర. కలలు - కలరు - కలుదు - కలుపు - కలవు - కలరు ఉ.
కలను-కలము.
స్త్రోర్థంబునం గలూర్థంబు విభాష నగు ౧౦౫ *

ఎడియెడులకు లోపం ఎట నిత్యంబు కలవాడు కలుగువాడు.
అ స్త్రోర్థంబునకు లజ్జ మి కి ని పక్షి స్త్రోర్థంబున మరింబు లగునవుడు
నగు. ౧౦౬.

ప్ర. లేడు - లేరు - లేదు - లేవు - ను. పు. లేరు, ఉ లేను-లేము.
లేమి-లేక-లేని-లేచెడి.

వృత్తింబునందు పొరువ కల్లు విభాష నగు. ౧౦౭. *

ప్ర బల్లడు-బల్లరు-బల్లదు బల్లవు మ బల్లవు బల్లరు ఉ బల్లను.
బల్లము. బల్లమి-బల్లక-బల్లని. పండును పండుకెత్తాది బల్లమి కల్లు
బొటని ప్రయోగంబులం గానం బడియెడి.

చున్నంబుతోడ దుగ్ధకారంబు శికారం బగు ౧౦౮. *

నిలుతురు పలుకును-అడుతురు-కు పును-చింతురు-పెంతురు-పచి
తురు-పచింతురు. చేతురు కోసుకెత్తాదు లచాధువులని యెఱుంగునది.
పడుజి కొను లొకానొకచో న్నార్థంబునం ననుప్రయుక్తంబులగు. ౧౦౯.*

చొచ్చు - చొరబడు. నిలుదు - నిలుపబడు, కూడు-కూడబడు.
పండు-పండుకొను.

తెంచుటాదు వగ్యాదుల కన్యాయుక్తంబగు నగుచో నుత్పంబుపయిని
శాసితకారంబు నికారం బగు ౧౧౦ *

అగుదెంచు - నెగయుదెంచు - పోవుదెంచు అగు-నెగయు-పోవు.

చొచ్చు-పుచ్చు-తోచు-నడచు-పఱచు-మొలచు-వీచు-ఇత్యాదులు.

అభ్యాగతి నరుగ్వాదుల కయ్యది యనుప్రయుక్తంబగు నగుచో

గువర్ణంబు విభాషను లోపించు. ౧౧౧. *

అరుదెంచు-అరుగుదెంచు-ఏతెంచు-ఏగుదెంచు-చనుదెంచు.

అయ్యది పరం బగునపుడు చువర్ణంబు లోపించు. ౧౧౨. *

చొచ్చు-చొత్తెంచు, పుచ్చు-పుత్తెంచు. తోచు-తోతెంచు.

అద్దానికి ముత్తు పరం బగునపుడు తే తేరు లగు. ౧౧౩. *

అగుదేడు-అగుదేర్డు-అగుదెమ్ము-అగుదేరుము.

భూతంబున లక్షికి లిడంతం బగు నగుధాతు వనుప్రయుక్తం బగు. ౧౧౪ *

వాడు రాడయ్యెను-వారు రా రయిరి. అది రాదయ్యెను - అవి రావయ్యెను. నీవు రావయితివి-మీరు రారయితిరి. నేను రానయితిని-మేము రామయితిమి

నుజ్యంతం బగు నగుధాతువు క్రియావిశేషణంబుల కనుప్రయుక్తం

బగు నుజికి విభాష నగు ౧౧౫. *

కాను-అనునది నుజ్యంతం బగు నగుధాతువు రూపంబు.

దానికి హ్రస్వంబు విభాష నగు ౧౧౬ *

తెన్నగాను-తెన్నగను - న్యాయ్యముగాను - న్యాయ్యముగను-ఇట సరళంబు నిత్యంబు చూడఁగాను-చూడఁగను-చూడను-ఇట స్వత్వంబు లేదు.

ఉన్నకల నవర్ణకంబులమీది తచ్చబ్బ ఏకారంబునకు లోపంబు

విభాష నగు. ౧౧౭. *

బాహుళకంబుచే నిట సంధి నిత్యంబు. వండుచున్నవాడు-వండుచున్నాడు. వండుచున్నవారు - వండుచున్నారు. వండుచున్నవాడవు-వండుచున్నాడవు. వండుచున్నవారరు - వండుచున్నారు. వండుచున్నవాడను - వండుచున్నాడను. వండుచున్నవారము - వండుచున్నారము. ఇట్లు వండఁగ(ల)వాడు-వండఁగలాడు వండినవాడు వండినాఁ డిత్యాదు లెఱుంగునది

ధాత్యాదులకు ధాతువు లనుప్రయుక్తంబు లయి విలక్షణార్థాభిధాన

కంబు లగు నీయవి శబ్దవర్ణవంబులు నాఁబడు. ౧౧౮. *

కూరుచుండు-నిలుచుండు-పరుండు - పన్నుండు-ఆకొను-ఈకొను-
ఈయకొను-ఇయ్యకొను - రక్కొను-త్రెక్కొను-మేకొను - మయికొను-
మేలుకొను - మేలుకను-మేలుకాంచు-అలవడు-ఏరుపడు - చొప్పడు-వెలు
వడు- తలపోయు-వాసపోయు-ఆపోవు-కొంపోవు - కొనిపోవు - విజయం
చేయు-కయ్యవ్రాలు-తూపోడుచు-ఇత్యాదులు శబ్దపల్లవంబులు.

చేదర్థయోగంబున లృట్టునకు లిట్టగు. ౧౧౯. *

ఆఋషీశ్వరుండు వచ్చెనా ఫలించుఁ గార్యముల్, వాడు తేవు
వచ్చెనేని నీవు కార్యంబు దొరకొనుము.

ఆత్మార్థం బభిహితం బగుచోఁ దల్లింగసంఖ్యాభిధాయి వచనంబు

ధాతువిశేషణంబుల కగు. ౧౨౦. *

రాముండు రావణుం బరిమార్చి సీతయుం దాను సౌమిత్రి
సహితంబుగం బుష్పకానూథుం డయి సాకేతంబున కేతెంచె.

అగతికంబు లగు భావదుల కిందు యోగంబులేదు. ౧౨౧. *

భూ - సృ - కృ - రేకృ - లోకృ - లోచ - పచి - లప ఇత్యాదు
లకు గతివిరహితంబు లగు ధాతువుల కీభావం బ్రయోగంబులేదు. ప్ర -
పరా - అప - సమ్ - అను - అప - నిన్ - నిర్ - దున్ - దుర్ - వి -
ఆజ్ - ని - అధి - అపి - అతి - సు - ఉద్ - అభి - ప్రతి - పరి - ఉప -
ఊరీప్రభృతులును నాత్మోత్ప్రభృతులును గతినంజ్ఞాకంబులు; ప్రాదులిరు
వదిరెండు నుపసర్గంబులునాఁబడు ప్రభవించు - ఆవిర్భవించు - ప్రసరిం
చు - సంస్కరించు - భస్మీకరించు - నాత్మోత్కరించు - అతిరేకించు - ఆ
లోకించు - ఆలోచించు - ప్రపంచించు - న్రలసించు - ఇత్యాదు లార్య
ప్రయోగంబుల నెఱుంగునది.

వలయాద్విధిక్రియలకుం గర్తయగు భావంబునందు నుజీయగు. ౧౨౨. *

వలయాద్విధిక్రియలకుం గర్తృభూతక్రియావృత్తి యగుధాతువు
నకు నుజీవర్ణకంబగు. వాడుచూడవలయు - వారలుచూడఁగావలయు -
నీవుచూడవలయు - మీరుచూడవలయు-నేనుజూడవలయు, మేముచూడ
వలయు - మనముచూడవలయు. వలయును - నలదు - కూడును - కూ
డదు - చెల్లును - చెల్లదు - తగును - తగదు - ఇత్యాదులు వలయాద్వి
దులు.

సకర్తకఋణునకు స్వరూప ప్రేరణార్థంబులు రెండును గొనుపడ్వను

బంధంబులం దొక్కొక్కటితోడ రెంటితోడం గూడుచో
యాఱుం గూడ చూపంబు లెనిమిదయ్యె; వానిసారిది నుదాహ

క ర్తృర్థకము

మైత్రుఁడు వంటకమును వండెను.

ఆత్మ నేపద క ర్తృర్థకము

మైత్రుఁడు వంటకమును వండుకొనియెను

క ర్తృర్థకము

మైత్రునిచేత వంటకము వండబడియెను.

ఆత్మ నేపద క ర్తృర్థకము

మైత్రునిచేత వంటకము వండుకొనబడియెను

ప్రేరణక ర్తృర్థకము.

చైత్రుఁడు మైత్రునిచేత వంటకమును వండించెను

ప్రేరణాత్మ నేపద క ర్తృర్థకము.

చైత్రుఁడు మైత్రునిచేత వంటకమును వండించు కొనియె

ప్రేరణ క ర్తృర్థకము.

చైత్రునిచేత వంటకము వండింపబడియెను.

ప్రేరణాత్మ నేపద క ర్తృర్థకము

చైత్రునిచేత మైత్రునిచేత వంటకము వండించు కొనబడి

గతిబుద్ధిప్రత్యవసానార్థశబ్దకర్తృకర్తృకంబుల క ప్రేరణంబు

గర్త యగునది ప్రేరణంబునం గర్తంబగు. ౧౨౩.

పొందు మొదలయినవి గత్యర్థకంబులు. తెలియు మొ

బుద్ధ్యర్థకంబులు. తిను మొదలయినవి ప్రత్యవసానార్థకంబు

చెప్పు - చదువు - మొదలయినవి శబ్దకర్తృకంబులు. అకర్తృకం

ద్ధంబులు. మైత్రుఁడు గ్రామంబుంబొందెను - చైత్రుఁడు మై

మంబుం బొందించెను. లాటిచో సహితమిక్కార్థంబు గానం

మైత్రుఁడు పుడమినేలెను - చైత్రుఁడు మైత్రునిం బుడమి నే

లనభిహితకర్త కొకానొకచో వచ్చి బహుళంబుగా నగు.

రాముఁడుమిథిలంగనియె - రామునకు మిథిల గనంబడి

నిచే మిథిలగనంబడియెను. మైత్రుఁడు తత్త్వంబుం దెలిసెను.

మైత్రునకుండ త్వంబుదెలిపెను. కన్వాదియోగంబునం బ్రయోజ్య కర్తకు వప్తి నిత్యంబుగానగు-విశ్వామిత్రుఁడు రామునకు మిథిలం గాని పించెను. కృష్ణుం యునునకు విశ్వరూపంబుం జూపెను

అకర్మకంబున కిప్రేరణంబునం దాత్మ సేవకర్తానుబంధంబులు లేమిం జేసి సూపథేదంబు లయిదని యెఱుంగునది

కర్తార్థకము.

మైత్రుండు మనియెను

ప్రేరణ కర్తార్థకము.

వైత్రుండు మైత్రుని మనిచెను

ప్రేరణాత్మ సేవక కర్తార్థకము.

వైత్రుండు మైత్రుని మనుచుకొనియె.

ప్రేరణ కర్తార్థకము

వైత్రునిచేత మైత్రుండు మనుసంబడియె.

ప్రేరణాత్మ సేవక కర్తార్థకము.

వైత్రునిచేత మైత్రుండు మనుచుకొనఁబడియె.

వెండియుం బ్రేరణంబునం దించుగాగమంబు గలిగించిచో సకర్మ కంబునకుం బండ్రిండు సకర్మంబునకుం దొప్పుదియు భేదంబులని యూ హించునది.

ఇది క్రియూపరిచ్ఛేదము.

కృ దం త ప రి ఛే ద ము.

కృత్తుల కర్థంబులు యథావ్యవహారంబుగ గ్రహ్యంబులు. ౧.

ధాతువునకు విహితంబగు డుశ్శన్న ప్రత్యయంబుకృత్తునాఁబడు. కృత్తులకు నక్ష్యమాణంబులకు భావ కర్తృ కర్తాద్యర్థంబులు మహాజన వ్యవహారానుసారిగా నెఱుంగునది ఆక - బంధనము మొలక - నవో డ్భిదము. ఏలిక - పాలకుఁడు. శోరిక - పాంథయు వాంఛితంబును. మూఁక - సంఘము. ఆడిక - నింద. ఓడిక - సోతస్సు.

ఇటంగృత్ గతపవే ములు పరంబు లగునపుడు క గ చ య వలకు
లోపంబగు. ౨. *

కృత్సంబంధులగు కాదులు పరంబులగునపుడు ధాతువునంతంబు
లగు క గ చ యవలకు లోపంబగు. మీఁదిలక్ష్యంబులం జూడంబడు.

కవర్ణకం బలుగ్వాదుల కగు. ౩. *

అలుగు - అలుక. ఆగు - ఆక. ఎఱుగు - ఎఱుక. ఇటబిందు
లోపంబు. ఇట్లుకొన్నింట గ్రహించునది కడగు - కడక. కలగు - కలక.
కాగు - కాక. తునుగు - తునుక. నడచు - నడక. నలగు - నలక.
పోవు - పోక. మడగు - మడక. మలగు - మలక. మునుగు - మునుక.
మూగు - మూక. మొలచు - మొలక. వచ్చునకు - రాక. వంగు -
వంక. వీగు - వీక. ఇక క పులు పరంబులగునపుడు కనునకు దీర్ఘంబగు-
కానుక. కినియు ముదియుల కుత్సంబునగు - కినియు - కినుక. ముదియు-
ముదుక. ఇత్యాదు లలుగ్వాదులు.

ఇమివర్ణకంబు కలుగ్వాదుల కగు. ౪. *

కలుగు - కలిమి. ఓరుచు - ఓరిమి. కూరుచు - కూరిమి, నేరుచు-
నేరిమి. వ్రేలుచు - వ్రేలిమి. బడియు - బడిమి. బ్రదుకు - బ్రదిమి. బడ్డు-
బడ్డిమి. తాలు - తాలిమి.

తజ్వర్ణకంబు చేయ్వాదుల కగు. ౫. *

చేయు - చేత. అలయు - అల్గత. కూయు - కూత. కొయు -
కోత. గీయు - గీత. నేయు - నేత. పూయు - పూత. పోయు - పోత.
మూయు - మూత. మేయు - మేత. మ్రోయు - మ్రోత. రోయు -
రోత. లాయు - లాత. వ్రాయు - వ్రాత. వ్రేయు - వ్రేత.

కువవర్ణకం బడంగ్వాదుల కగు. ౬. *

అడగు - అడకువ. ఎఱుగు - ఎఱుకువ. కలగు - కలకువ -
నలగు - నలకువ. పెనగు - పెనకువ. పొలయు - పొలకువ. మఱుచు-
మఱకువ. మెలగు - మెలకువ. లోగు - లోకువ. వేగు - వేకువ.

టవర్ణకం బాఙ్వాదుల కగు నగుచో నధతలోపంబగు. ౭. *

ఆడు - ఆట. ఊరు - ఊట. ఊఱుడు - ఊఱట. ఏకరు - ఏకట.
ఓడు - ఓట. తివురు - తివుట. తేరు - తేట. త్రిమ్మరు - త్రిమ్మట. పండు-
పంట. పాడు - పాట. మండు - మంట. వండు - వంట. వేసలు - వేసట

అనుప్రయుక్తంబయినయాటశబ్దంబు ప్రాయశఃకంబుగాఁ గ్లిబనమం బగు
కోలాటము-పోరాటము-మండ్రాటము. ఇత్యాదులు.

టువర్ణకంబు పఞ్చాదుల కగు నగుచో నవి యావ్యక్షరశేషంబు లయి
ద్విర్ణంబు నొందు ౮.

పటు-పాటు. చెడు-చేటు. అడుచు-అటు. కఱచు-కాటు. పొడు
చు-పోటు. వయిచు-వాటు. ఏయు-ఏటు. ఓడు-ఓటు. వ్రేయు-వ్రేటు.

పవర్ణకంబు తిరియ్యాదుల కగు. ౯.

తిరియు-తిరిపము. కలియున కత్వంబు నగు-కలపము. పొలయు-
పొలపము. మురియు-మురిపము. సొలయు-సొలపము. వలియు-వలిపము.

తవర్ణకం బావులించులోనగువాని కగు. ౧౦.

అవులించు-అవులింత. ఇగిలించు-ఇగిలింత. ఓకిలించు-ఓకిలింత.
కుళ్ళగించు-కుళ్ళగింత. కుసిలించు-కుసిలింత కొక్కరించు-కొక్కరింత.
కొప్పరించు-కొప్పరింత. గిలిగించు-గిలిగింత. ఇత్యాదు లెఱుంగునది.

పువర్ణకంబు మాయ్యాదుల కగు. ౧౧.

మాయు-మాపు. మేయు-మేపు. అడుచు-అడుపు. ఇంచు-ఇంపు.
ఏచు-ఏపు ఏచు-ఏపు. కను-కానుపు. కాచు-కాపు. చూచు-చూపు.
తలచు-తలపు. తోచు-తోపు. త్రేచు-త్రేపు. త్రోచు-త్రోపు పూ-
చు-పూపు. పెనుచు-పెనుపు. పొలుచు-పొలుపు. ప్రోచు-ప్రోపు. మెచ్చు-
మెప్పు. మోచు-మోపు. వలచు-వలపు. వాచు-వాపు. ఇత్యాదులు మా
య్యాదులు.

ఇక వర్ణకం బంజ్యాదుల కగు. ౧౨.

అంజు-అంజిక. అమరు-అమరిక. అరయు-అరయిక. అలయు-అల
యిక. ఆడు-ఆడిక. ఓడు-ఓడిక ఓపు-ఓపిక. కను-కానిక. కూడు-కూడిక.
కోరు-కోరిక. పొందు-పొందిక. పోలు-పోలిక. తూను తూఁగున కగు.
తూనిక. ఇత్యాదు లంజ్యాదులు.

అచ్చాదులకు నజి యగు. ౧౩.

అచ్చ-అచ్చన. ఉజ్జ-ఉజ్జన బిప్పు-బిప్పన. గట్ట-గట్టన-గడ - గడన.

దట్ట-దట్టన, దీచ-దీచన, పాట-పాటన, మన్న-మన్నన, వీచు-వీచన.

బడి యేల్వాదుల కగు. ౧౪.

ఏలుబడి-కట్టుబడి-కనుబడి-కొనుబడి-గిట్టుబడి - చెల్లుబడి - చేరు
బడి-తగులుబడి-తీటుబడి-పెట్టుబడి - పోబడి-మొక్కుబడి - వచ్చుబడి-
సాగుబడి.

గడచేగ్వాదుల కగు. ౧౫.

చేరుగడ - తిరుగడ - తీటుగడ - తేటుగడ - ప్రేగడ - మనుగడ -
విడుగడ - వీడుగడ.

ఇకి కోర్వాదుల కగు. ౧౬.

కోరికి - పూనికి - పోలికి - మనికి-వినికి - చూడు చూచునకగు-
చూడికి.

పు వర్ణకంబు మన్వాదుల కగు. ౧౭.

మను - మనువు. కాచు-కావు. కొలుచు-కొలుపు. చచ్చు-చావు.
తడయు-తడవు. నిలుచు - నిలుపు. నొచ్చు-నోవు. పూచు - పూవు.
పుచ్చు - పుచ్చు.

అ వర్ణకంబు గీత్యాదుల కగు. ౧౮.

గీత - ఊద - ఎంజ - కాయ - చదియ - తునియ-పరియ - పాయ-
పిడుచ-మీట-ముడియ-వదర-వ్రయ్య.

అకవర్ణకంబు మాత్వాదుల కగు. ౧౯.

మాటు - మాటకము. అమ్ము-అమ్మకము. అంపు - అంపకము.
పంచు - పంపు - పంపకము పండుడకారంబు టకారం బగు-పంటకము.
త్రోము - త్రోమకము. అద్దు - అద్దకము
డువర్ణకం బాత్వాదుల కగు నగుచవుడు పకారంబు చయలకగు ౨౦. *

అటు - ఆటుడు. అమ్ము-అమ్ముడు. అల్లు-అల్లుడు. ఎక్కు-ఎక్కుడు.
క్రమ్ము - క్రమ్ముడు. చోపు - చోపుడు. త్రొక్కు - త్రొక్కుడు.
త్రోచు - త్రోపుడు. దంచు-దంపుడు. దాచు - దాపుడు. దిగు - దిగుడు.
దోచు - దోపుడు. పెంచు - పెంపుడు - ప్రేపుడు. ప్రాచు - ప్రాకుడు.
మాయు-మాపుడు. రాచు-రాపుడు. ఇత్యాదులు.

ఉవర్ణకం బడుక్వాదుల కగు. ౨౧. *

అడుకు-అంటు-ఒప్పు-ఒలుగు ఒనఁగు.

వడిప్రభృతు లిల్లెఱుంగునది. ౨౨. *

వడి; కొలువడి - గెలువడి - నడవడి. వ్యతిరేకంబున లేవడి. వి;
తనివి - తెలివి - విరివి. అవు; తగవు - నగవు - ఉఱవు. ఇ, చేయి -
వ్రాయి. కలి, కనుకలి - వినుకలి. ఇత్యాదులు మహాదనవ్యవహారంబుల
నెఱుంగునది.

ఇది కృతంతపరిచ్ఛేదము.

ప్ర కీర్ణ క ప రి ఛే ద ము.

పదాద్యంబులు ఋ శి వర్ణంబులు రి ల తుల్యంబులు. ౧. *

అతఁడు ఋషి - ఇట సంధిలేదు. ఆఋషి - ఇట యడాగమము
లేదు. వచ్చెఱుషి - వచ్చెఱుషి - వచ్చెఱుషి ఇట ద్రుతమునకు
లోప సంక్షేప స్వత్వములు.

ఆచ్చికపదంబులం దుత్తమంబు లగు రు లు యు ల ముందటియేత్వంబు
నకు హ్రస్వంబు విభాష నగు. ౨. *

నల్లెరు - నల్లెరు - పల్లెరు - పల్లెరు - పెన్నెరు - పెన్నెరు - మా
నేరు-మానేరు - ఆడేలు- ఆడేలు - కుందేలు - కుందెలు - తోడేలు-
తోడేలు - నాగేలు - నాగెలు - నేరేడు - నేరెడు - మారేడు - మా
రెడు - పూరేడు - పూరెడు - తంగేడు - తంగెడు.

ఊయేల పయ్యెద తాయెతులంద్రిక్-నామంబులందు యాకుం చాలవ్య
వక్రయోగంబులేదు. 3. *

స్పష్టము.

ఊయేలయూయాల చాపుల నొండొంటికిం గుఱుచ యొండె సగు. ౪*

ఊయేల - ఊయేల - ఊయేల్, ఊయాల, ఊయల - ఊయాల.
వక్ష్యమాణంబు యద్విత్యంబు - ఊయేల-ఊయేల-ఊయాల-ఊయల.

పయ్యెద పయ్యెద. ౫.

ఉయేలాదులం దొలియచ్చుమిఁది హల్లునకు ద్విర్వచనం

బొండ్ల నగు ౬.

ఉయ్యెల-ఉయేల. ఉయేల - ఉయెల - ఉయాల - ఉయల.
ఆయె - ఏలిదము - ఓయ - ఓయారము - కోపు (ధనుర్ము) జాజర-
తీనియ - తీయము - తేస (స్థనము) తేమ - తోయలి - దీవియ -
నూవు - నోవి - నోవు - పూవు - వేయ - మోక (అంకురము) మోటిక.
మోవు - వీయము - ఇత్యాదు లూయేలాదులు.

అకారంబుక్రింది అకారంబునకుం దుదినలుల క్రిందినలకు లోపంబు
బహుళంబుగ నగు, ౭.

అట్టు - అటు. గొట్టియ - గొటియ, కన్న - కను. నన్న - నను.
పల్లు - పలు. విల్లు - విలు.

అక్కటాదులజ్ఞకు లోపంబు విభావనగు ౮.

అక్కట - అక్కట. అక్కట - అట్టిక - అట్టుక - అట్టె - అయ్యో-
అయ్యారె - అవ్వారి - ఇట్టిక - ఉప్పనకము - ఉమ్మి - ఎక్కసక్కియము -
ఎక్కసెక్కియము - ఎక్కిరింత - ఎక్కి - ఎన్నిక - ఎమ్ముక - కజ్జాయము -
కట్టా - కట్టిక - కప్పురము - కమ్మటము - కమ్మతము - కువ్వడము - కొ
ట్టిక - కొమ్మ - కొయ్యగూరి - గయ్యళము - గిజ్జగాడు - గుజ్జరాతి -
చిట్టి - చిన్న - చిమ్మట - చెన్నటి - చెప్పము - చెప్పడు - చెమ్మట - చెల్లి
యలు - జవ్వజ - జాబిల్లి - తమ్మటము - తమ్మలము - తల్లి - తుమ్మికి - తు
వ్వర - తెల్ల - దవ్వు - దివ్వయ - నవ్వు - నిద్దుర - నివ్వరి - నివ్వళి - నువ్వు -
నెట్టిక - నెమ్మలి - పవ్వళించు - పిన్న - పుల్లియ - పువ్వు - పెద్ద - పొట్టి -
ప్రాకెన్న - ప్రెగడ - బెగడు - బొమ్మ - బొమ్మకము - బొమ్మిడికము - బొమ్మి
డికము - మజ్జ - మత్తాబు - మల్లారము - ముక్కు - ముద్దయ - మెట్టిక -
మొక్కరము - మొగ్గరము - మొల్లము - ఎడ్డి - లొట్టిపిట్ట - వట్టి - వయ్యళి - సన్ని
య - సవ్వడి - సివ్వంగి - అట్టు - ఇట్టు - ఎట్టు - అప్పుడు - ఇప్పుడు - ఎప్పుడు - అన్ని - ఇన్ని
ఎన్ని - కొన్ని - మమ్ము - మిమ్ము - తమ్ము - అమ్మ - అక్క - అవ్వ - అయ్య - అప్ప - అచ్చొ
టు - ఇచ్చొటు - ఎచ్చొటు - అచ్చటు - ఇచ్చటు - ఎచ్చటు - ఇత్యాదు లక్కటా
దులు.

జడ్డక్కరంబుతోఁ బదాదిస్వరంబుగూడుచో జడ్డకు లోపంబు
లేదు. ౯. *

అత్తైతై - కన్నదరై - నన్నడిగె - పల్లైతై-విల్లందె.

హోదులయు నీలుగు లోనగువాని తొలి హల్లునకు లోపంబు బహుళం
బుగ నగు. ౧౦. *

హాపము_అడపము_హరిదళము - అరిదళము. హలఁది - అలఁది.
నీలుగు_ఈలుగు, నీలుగు - నెగయు - పొందు - పొనరు. పూను పొదవుల
కాదిలోపంబొకండు వచియింపె నది యవిచారమూలకంబు.

ఆరాటాదులం బ్రథమేతరస్థిరంబునకు ప్రాస్వంబు విభాషనగు. ౧౧. *

ఆరాటము - ఆరటము. ఆరాటము - కక్కుఱితి - కేళాకూళి -
కొమారుడు - కొమారిత - గంబూరము - పెండారము - బంగారము -
బేహారము - వీటతాటము - సంతోసము.

ఓయారాదులం దొలిదీర్ఘంబునకు ప్రాస్వంబు విభాష నగు. ౧౨. *

ఓయారము - ఒయారము. ఓయారము-కేళాకూళి-కోలె_గూడా
రము - గోగువంకపళ్ళి - జోహారు - నీలుగు - పేడ - బేహారము - దీర్ఘము
ధ్వంబు - మాటు - మూలుగు - మోటకు - వీట తాటము - వీడియము.
ఇత్యాదులు.

అడంగ్వాదుల డాకు ణకారంబు విభాషనగు. ౧౩. *

అడఁగు అణఁగు. అడఁగు_కడఁగు_చిల్లాడము_తడఁగము_నాడెము-
పోడి_మిడుఁగు_వడఁగు_మిడుఁగు_అ_ఇత్యాదులడంగ్వాదులు.

దక్కులోనగువాని దాకు డకారంబు విభాషనగు. ౧౪. *

దక్కు_డక్కు. దక్కు_దగ్గలు_దాఁగు_దాకలి_దిగు_దిగ్గియ_దూయు-
దెందము_దెప్పరము_దెప్ప_దొంగ_దొప్ప_ఇత్యాదులు.

ఏతాదులకు మువర్ణకంబు పరంబగునపుడు దీర్ఘంబు విభాషనగు. ౧౫. *

ఏతము - ఏతాము - ఏతము - కల్లము - గాలము - గుడ్డము -
గోణము - గోతము - జాజము - జుంజము - జోతము - తణగము - బొం
డ్లము - నుండము - లాతము, వీణము. ఇత్యాదులు.

పదాంతంబుల లయి యసంయుక్తంబు లయిన నులురుల యుత్వంబునకు
లోపంబు బహుళంబుగ నగు. ౧౬. *

ఇందు నురుల కుత్వలోపంబు ప్రాయికంబుగ హల్వరకంబులకుఁ
జూపట్టెడు. మ్రాన్పడె - మినువడె - మిన్పడె - వత్తురువారు-వత్తుర్వారు-
కారుకొనియె-కార్కొనియె-రాములు - రాముల్-వనములు - వనముల్.
ఆచ్ఛికంబులం బదమధ్యంబుల న ల డ ర ల యుత్వంబునకు లోపంబు
బహుళంబుగ నగు. ౧౭. *

కినుక - కిన్క. కానుక - కాన్క. చిలుక - చిల్క. కాలువ -
కాల్వ. అడుగు - అడ్గు. కడుపు - కడ్పు. పెరుగు - పెర్గు. కూరుకు -
కూర్కు.

లాఠియచ్చునకు సహిత మొకానొకచో నుడినడుమ లోపంబు గానం
బడియెడి. ౧౮. *

కలికి - కల్కి. ములికి-ముల్కి. బుడిపి - బుడ్పి. పొలతి - పొల్తి.
అబ్బరాదులం దుత్వంబునకు లోపంబు విభావ నగు. ౧౯. *

అబ్బరము - అబ్రము. అబ్బరము- కప్పరము- అప్పడు- ఇప్పడు-
ఎప్పడు - చప్పడు - నెత్తురు. ఇత్యాదులు.

చుక్కరక రువర్ణంబునకు ముందటి రువర్ణంబు నుత్వంబునకు లోపంబు
విభావ నగు నగుచోఁ దత్సూర్వంబు గురువుగాదు. ౨౦. *

అదురుచు-అద్రుచు. ఎదురుచు-ఎద్రుచు. పదురుచు-పద్రుచు

జూదాదుల దాకు జకారంబు విభావ నగు. ౨౧. *

జూదము. జూజము. అవుదు - జవాది - జాది - జాదు - విరవాది.

నిందయం దామ్రేడితంబు నాద్యక్షరములకు హ్రస్వ దీర్ఘంబులకు
గిగీ లగు. ౨౨. *

కుంభకర్ణుడు-గింభకర్ణుడు. రావణుడు-గీవణుడు.

పాదంబునం బ్రథమద్వితీయాక్షరములు నళిప్రాసంబులు
నాఁబడు. ౨౩. *

యవలలు లఘ్వలఘువులు మైత్రిం బొరయు

రేఫంబులు పొరియవు. ౨౪. *

రేఫంబులు లభ్యులఘువులుం దక్కుంగలవిశేషంబులు నార్యవ్యవ
హారంబులుఁ దెలియుట శ్రేయంబు. ౨౫. *

ఇది ప్రకీర్తక పరిచేదము.

శ్లో. శ్రీస్తనాశ్చిత కస్తూరీ పద్మసంకలితోరసే,
పద్మజాతాయ నాథాయ వేంకటేశాయ మద్భజమ్.

బాలవ్యాకరణము సంపూర్ణము.

క. మును మదుసజ్ఞంబగుచుం
దసరినవ్యాకృతిని సూత్రతతి యొకకొంతం
దెనిగించి యిది ఘటించితి
ననయము బాలావభోధమగుభంగి దగ్గఁ.

క. తెనుగునకు శబ్దలక్షణ
మనయం బరయంగ వేడ్కనందినవారల్
తనరంగ సీవ్యాకరణం
బున మూలంబయినకృతిని బోలంగనదగున్.
